

*Mia Pitkänen
Veli-Pekka Vepsäläinen
Pekka Salmi*

Kalavesi kielellä

**Kalastuksen järjestämisen ongelmat ja kalaveden
merkitys Oriveden kalastajien kertomana**

Enonkoski 1995

Pitkänen, Mia, Vepsäläinen, Veli-Pekka ja Salmi Pekka

Kalavesi kielellä. Kalastuksen järjestämisen ongelmat ja kalaveden merkitys Oriveden kalastajien kertomana

Tutkimusraportti

Muikkukannan hyödyntämisen optimointi (200011 U 83) /
Kalastuskonfliktit ja kalaveden käytön suunnittelu sisävesialueella (313340)

Tämä väliraportti on osa kalastuksen järjestämisen kehittämiseen tähtäävää esitutkimusta. Esittelemme alueellisen haastattelututkimuksen esiin nostamia näkökohtia eri kalastajaryhmien kokemasta kalaveden arvosta ja merkityksestä sekä kalastuksen ohjauksesta. Kalastukseen liittyviä ristiriitoja tarkastellaan tarkemmin hankkeen loppuraportissa.

Tutkimuksen kohdealueena on Oriveden alue rajattuna Mikkelin ja Pohjois-Karjalan läänien rajavesiin. Haastateltavat valittiin tällä alueella kalastavista ammatti- ja vapaa-ajan kalastajista. Yhtenä tavoitteena oli hahmottaa käyttökelpoinen kalastuksen intressiryhmäjaottelu jatkotutkimusten pohjaksi. Kalastajat ryhmiteltiin neljään ryhmään: ammattimaisiin kalastajiin, kalastuskuntien aktiivijäseniin, urheilukalastajiin ja muihin vapaa-ajankalastajiin. Haastattelut suoritettiin teemahaastatteluna kesällä 1995.

Kalastusmahdollisuuden taloudellista arvoa käsittelevässä osassa arvioitiin kalastusmahdollisuuden vaikutusta ihmisten hyvinvointiin ympäristötaloustieteen keinoin. Tämä tapahtui tarkastelemalla kalastajien välittömästi kalastusmahdollisuudestaan saamia hyötyjä. Perustana hyötyjen arvioinnille on ajatus siitä, että toimiessaan markkinoilla kuluttajat paljastavat preferenssinsä tiettyjen hintojen maksamisen muodossa ja että ympäristöhyödykkeille voidaan luoda vastaavanlainen, mutta kuvitteellinen valintatilanne. Maksuhalukkuuksien paljastaminen tapahtuu niisanotun contingent valuation -menetelmän avulla. Tuloksena on markkamääräinen arvo, jota voidaan käyttää esimerkiksi tukena kalaveden käytön järjestämisen suunnittelussa.

Kalastuksen järjestäminen, kalastuskunta, ammattimainen kalastus, vapaa-ajankalastus, teemahaastattelu, contingent valuation -menetelmä

Kala- ja riistaraportteja 42

951-776-030-2

1238-3325

49 s.

Suomi

Julkinen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Saimaan kalantutkimus ja vesiviljely
Laasalantie 9
58175 EnonkoskiRiista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PI 202
00151 Helsinki

Puh. (957) 345 500 Fax (957) 345 5059

Puh. (90) 228 811 Fax (90) 631 513

Sisällys

1 JOHDANTO.....	1
2 AINEISTON KERUU JA KÄSITTELY.....	3
2.1 Rajaus ja menetelmien valinta.....	3
2.2 Haastattelujen toteutus.....	4
2.3 Aineiston käsittely.....	5
3 KALAVEDEN MERKITYS JA SUHTAUTUMINEN KALASTUKSEN JÄRJESTÄMISEEN	7
3.1 Kalastajien ryhmittely ja taustat.....	7
3.1.1 Kalaveden intressiryhmien jaotteluja.....	7
3.1.2 Kalastuskunta- ja kalastusseuratoiminnan mukainen kalastajaryhmäjaottelu..	10
3.2 Kalastuksen motiivit ja ryhmien väliset suhteet.....	12
3.2.1 "Toivesaaliit" ja kalastuksen motiivit.....	12
3.2.2 Kalastajaryhmien väliset suhteet ja oikeudenmukaisuus.....	14
3.3 Kalastuksen järjestäminen.....	17
3.3.1 Kalastajan tiedonlähteet ja suhtautuminen alan organisaatioihin.....	17
3.3.2 Suhtautuminen kalastuslupajärjestelmään.....	23
3.3.3 Suhtautuminen erilaisiin kalastuksen ohjausekeinoihin.....	25
4 KALASTUKSEEN LIITTYVIEN HYÖTYJEN TALOUDELLINEN ARVIOINTI.....	31
4.1 Teoriaa ympäristöhyötyjen mittaamiselle.....	31
4.1.1 Kuluttajan ylijäämä ja maksuhalukkuus.....	31
4.1.2 Contingent valuation -menetelmä.....	32
4.2 Oriveden kalastajien maksuhalukkuus kalastusmahdollisuudesta.....	32
4.3 Tuloksia.....	33
4.4 Maksuhalukkuuden selittäminen.....	34
5 SUJUVAMPAAN KALASTUKSEN JÄRJESTÄMISEEN ?.....	38
5.1 Kalastuksen järjestäminen - kehittämissuhteita.....	38
5.2 Kalastuksen merkitykset ja tieto.....	40
5.2.1 Kalastuksen merkitykset.....	40
5.2.2 Tiedollinen epävarmuus.....	41
5.3 Kalastajaryhmien ja kalaveden merkitysten tutkimus.....	42
5.3.1 Kalastuksen taloudellisten merkitysten tutkimus.....	42
5.3.2 Intressiryhmien määrittäminen ja konfliktien taustojen tutkimus.....	44
6 KIITOKSET.....	45
7 KIRJALLISUUS.....	46
LIITE.....	48

1 JOHDANTO

Koska uusiutuvat luonnonvarat eivät ole käytännössä yhden ihmisen tai ihmisryhmän hallittavissa, niiden käyttö ja jakaminen voi olla paljon ongelmallisempaa kuin uusiutumattomien luonnonvarojen hyödyntäminen. Perinteisesti kalantutkimus on niin Suomessa kuin muuallakin maailmalla nojautunut lähinnä biologiseen ja ekologiseen näkökulmaan. Kuitenkin kalastuksen ohjauksessa tulee ymmärtää myös ihmisen toimintaa. Sosiaalisia ja taloudellisia ilmiöitä ollaankin yhä laajemmin mieltämässä tärkeiksi tutkimuskohteiksi sekä kalastushallinnossa huomioon otettaviksi tekijöiksi (Clay ja McGoodwin 1995). Myös Suomessa nopeasti muuttunut tilanne uusine kalastuskonflikteineen on luonut - biologisen kalatutkimuksen lisäksi - tilauksen päätöksentekoa tukevalle sosiaaliselle ja ympäristötaloudelliselle kalastustutkimukselle, jossa kartoitetaan eri kalastajaryhmiä sekä niiden suhdetta kalaveteen ja kalastuksen järjestämiseen.

Perinteinen maatalouteen liittyvät omavaraiskalastus on eriytynyt kotitarve-, virkistys- ja ammattikalastukseen. Maaseudun väestön väheneminen, maanomistuksen pirstoutuminen ja vapaa-ajan määrän sekä arvostuksen lisääntyminen ovat lisänneet vapaa-ajan kalastuksen merkitystä. Hyytisen ja Kupiaisen (1995) mukaan kalavesien omistus- ja käyttöjärjestelmä ei ole vastannut oman osakasrakenteensa ja koko kalastavan väestön muutoksiin. Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto on jakautunut lukuisiin yksiköihin: maassamme oli vuonna 1993 noin 11000 kalastuskuntaa ja 220 kalastusalueita (Kilpinen 1994).

Suomen sisävesillä kalaveden käytön järjestämisestä kamppaillaan jatkuvasti jopa oikeusistuimissa saakka. Näihin konfliktitilanteisiin ovat olleet johtamassa monet sekä yhteiskunnalliset että kalastuksen kehitykseen liittyvät tekijät, jotka ovat muovanneet huomattavasti sisävesikalastustamme 1900-luvun kuluessa. Osa ammattimaisesta kalastuksesta on sisävesialueella eriytynyt aiempaa markkinapainotteisempaan investointikalastukseen, joka vaatii myös verrattain laajoja pyyntialueita (Salmi ja Salmi 1995). Paikallisia ristiriitoja on ilmennyt tällaisen tehokkaan ammattikalastuksen - lähinnä trooli- ja talvinuottapyynnin - oikeutuksesta (esim. Salmi ym. 1994).

Monet vapaa-aikanaan kalavesistä virkistystä hakevat ovat kokeneet kalastusmahdollisuuksien saatavuuden ongelmalliseksi, vaikkakin avoimia konflikteja ei paikallisella tasolla olekaan paljon esiintynyt. Kalastuksen järjestämisen käytännön ongelmaksi voidaan laskea myös verkkopyyntikäytännön sekä eräiden kalalajien istutusten ja kestävän pyynnin tavoitteiden väliset ristiriitaisuudet (Auvinen 1996).

Sisävesien eri kalastajaryhmien kalavedelle asettamia merkityksiä ja tavoitteita sekä paikallista kalastuksen ohjausta on tutkittu empiirisesti melko vähän. Inarinjärven osalta on tarkasteltu eri etutahojen tavoitteita sekä suhtautumista järven kalatalouskäyttöön ja päätöksentekoon (Salonen 1994 a ja b). Onkamojärven kalastuskonfliktia käsitelleessä hankkeessa ongelmaa jäsenettiin ympäristö- ja kalastuskonfliktien sekä kulttuurin muutoksen näkökulmista. Tutkimus perustui kiistan pääosapuolten, kalastuskunnan aktivistien ja talvinuottajien, sekä ns. tavallisten kyläläisten teemahaastatteluihin (Salmi ym. 1994).

Tässä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalastuksen järjestämisen kehittämiseen tähtäävän esitutkimuksen väliraportissa esittelemme alueellisen haastattelututkimuksen esiin nostamia näkökohtia eri kalastajaryhmien kokemasta kalaveden arvosta ja merkityksestä sekä kalastuksen ohjauksesta. Yhtenä kalataloustutkimuksen suuntaamisen ja tiedottamisen kannalta tärkeänä teemana haastatteluihin olivat myös kalastajien tiedonlähteet: mikä oli kokemuseräisen tiedon merkitys ja toisaalta

suhtautuminen tieteelliseen tietoon. Tärkeänä tavoitteena tässä tutkimuksessa oli myös hahmottaa intressiryhmäjaottelua ja saada tietoa käytetyn tutkimusotteen soveltuvuudesta eri kalastajaryhmien tutkimukseen sekä näin luoda edellytyksiä laajemmille jatkotutkimuksille.

Tutkimuksen kohdealueena oli Oriveden alue, rajattuna Mikkelin ja Pohjois-Karjalan läänien rajavesiin. Näin kyettiin vertailemaan kalastuksen järjestämisessä ilmenneitä ongelmia kahden paikallisen päätöksentekojärjestelmän rakenteen osalta erilaisen läänin välillä. Alueellisuudesta ja ryhmään valittujen kalastajien pienestä lukumäärästä johtuen esitutkimus tähtää lähinnä eri intressiryhmiltä kerätyn aineiston laadulliseen tarkasteluun tulevien tutkimusten pohjaksi. Tuloksista ei täten voi tehdä eri ryhmiä koskevia yleistyksiä.

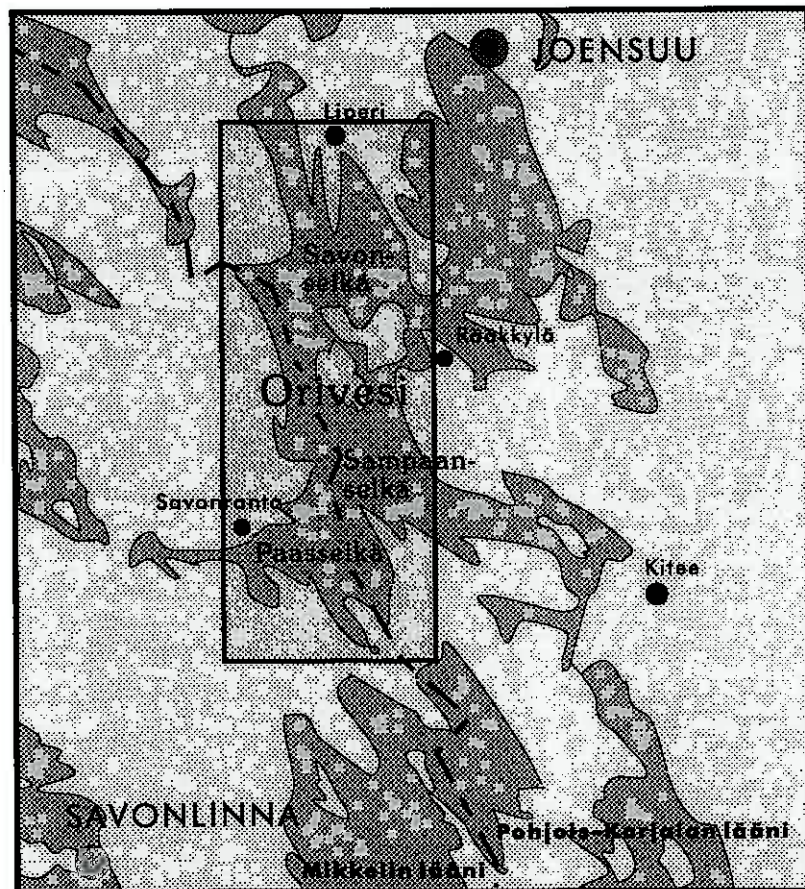
Teemahaastattelujen aineistoa esitellään luvussa 3 ja seuraavassa luvussa mitataan samojen ryhmien kalavedelle asettamaa arvoa ympäristötaloustieteen menetelmin. Raportin kirjoittajista Mia Pitkänen vastasi pääosin luvun 3 ja Veli-Pekka Vepsäläinen luvun 4 laatimisesta. Muut osat kirjoitettiin yhteistyönä.

Onkamojärven tutkimus (Salmi ym. 1994) analysoi kärjistyneen konfliktitilanteen taustoja. Oriveden alueella kalastuskiistat ovat olleet lähinnä piileviä. Aineistosta myöhemmin valmistuvassa pro gradu -tutkielmassa ja esitutkimuksen loppuraportissa analysoidaan tarkemmin eri intressiryhmien välisiä ristiriitoja.

2 AINEISTON KERUU JA KÄSITTELY

2.1 Rajaus ja menetelmien valinta

Tutkimus toteutettiin Oriveden, Oriveden eteläisellä ja Vuokalan kalastusalueilla. Haastateltavien valinnan lähtökohtana oli, että kaikki kalastaisivat ainakin Savonselällä, Sampaanselällä tai Paasselällä (kuva 1). Haastateltaviksi pyrittiin saamaan mahdollisimman kattavasti eri kalastajaryhmien edustajia. Päätettiin haastatella ammattikalastajia, kalastuskuntien esimiehiä, vapaa-ajankalastusseurojen aktiivisia jäseniä (seurojen yhteyshenkilöitä) ja edellisiin ryhmiin kuulumattomia vapaa-ajankalastajia. Viimeksimainittuun ryhmään pyrittiin saamaan myös henkilöitä, jotka eivät olleet tutkimusalueen kalastuskuntien osakkaita. Tavoitteena oli tehdä yhteensä noin 30 haastattelua.

Kuva 1. Tutkimusalue.

Menetelmäksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu, jolloin kyettäisiin tuomaan vapaamuotoisesti esille eri ryhmien näkemyksiä ja asiayhteyksiä kuitenkin ennalta valmistautuen tiettyjen keskeisiksi nähtyjen teemojen käsittelyyn. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle haastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys (Hirsjärvi ja Hurme 1993). Tällaisen menetelmän etuna on muun muassa, että keskustelun lomassa voi nousta esiin uusia merkittäviä teemoja, joita haastattelun suunnitteluvaiheessa ei ole kyetty ennakoimaan. Teemahaastattelu on työvaltainen ja näinollen suhteellisen suuria kustannuksia vaativa menetelmä varsinkin aineiston analyysin osalta, mikä on omiaan rajoittamaan haastattelujen määrää. Kalaveden arvon tarkasteluun käytettiin teemahaastattelun ohella kvantitatiivista menetelmää: maksuhalukkuutta mitattiin contingent valuation -menetelmällä.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu Oriveden kalastajien teemahaastatteluista. Teema-alueiksi valittiin 1) henkilön tausta, 2) suhde kalastukseen/kalaveteen, 3) suhtautuminen muihin kalastajiin ja 4) suhtautuminen nykyiseen kalastuksen järjestämistapaan. Lisäksi haastatteluja varten laadittiin kutakin teema-aluetta käsitteleviä yksityiskohtaisempia alateemoja ja kysymyksiä (liite). Maksuhalukkuuteen liittyviä kysymyksiä oli kolme: 1) maksuhalukkuus nykyisenlaisesta kalastusmahdollisuudesta nykyisten lupamaksujen lisäksi, 2) maksuhalukkuuden jako käyttöarvoon ja olemassaoloarvoon sekä 3) maksuhalukkuus ehdotetusta muutoksesta kalaveden käyttömahdollisuuksiin.

2.2 Haastattelujen toteutus

Haastateltavat valittiin satunnaisesti tavoitteena koko tutkimusalueen alueellinen kattavuus sekä kaikkien ryhmien edustavuus. Kysymyksiä testatessa syntyi myös vaatimus siitä, että haastateltavien henkilöiden tulee kalastaa, koska muuten kysymykset olisivat olleet vastajille niin vieraita, että haastattelun anti olisi jäänyt varsin olemattomaksi.

Haastattelut suoritettiin kesäkuun puolenvälin ja elokuun puolenvälin välisenä aikana vuonna 1995. Haastateltavista ryhmistä kalastuskuntien ja kalastusalueiden aktiivihenkilöt sekä ammattikalastajat poimittiin Mikkelin ja Pohjois-Karjalan maaseutuelinkeinopiirien kalastuskuntia ja kalastusalueita koskevista tiedostoista, kalastusseurojen aktiiviset kalamiespiirien toimintakalentereista, kuntien edustajat puhelinluettelosta ja muut valittiin satunnaisesti siten, että sovimme haastattelusta kohdattuamme tutkimusalueella kalastavan henkilön. Kaikkiaan olimme yhteydessä 30 henkilöön. Tavoitimme kaikki valitut henkilöt, eikä kukaan kieltäytynyt haastattelusta.

Haastatelluista viisi oli kuntien edustajia: Kiteen kaupungista, Liperin ja Rääkkylän kunnasta kustakin yksi ja Savonrannan kunnasta kaksi. Heille ei luonnollisesti esitetty maksuhalukkuuteen liittyviä kysymyksiä ja haastattelun teemat liittyivät kunnan tarpeisiin, tavoitteisiin ja mahdollisuuksiin kalaveden käytön suhteen. Tässä väliraportissa kuntien edustajien haastattelut on jätetty huomiotta. Niitä hyödynnetään tulevassa pro gradu -tutkielmassa.

Haastateltuihin otettiin yhteyttä puhelimitse etukäteen ja haastattelujen ajat ja paikat sovittiin heidän ehdoillaan. Pääasiassa haastattelupaikkana oli haastateltavan koti. Ajankohdat vaihtelivat suuresti: tapaamisia sovittiin niin päivä- kuin ilta-ajaksikin. Haastattelujen ilmapiiri oli yleensä leppoisa ja epävirallinen. Haastattelut kestivät keskimäärin 55 minuuttia, vaihdellen 35 minuutista 90 minuuttiin.

Haastattelut aloitettiin kysymällä haastateltavan omasta kalastuksesta ja edettiin vähitellen mielipiteisiin. Maksuhalukkuuskysymykset esitettiin muun haastattelun lomassa -sopivassa yhteydessä. Usein haastateltavat innostuvat jo heti ensimmäisten kysymysten jälkeen kertomaan oma-aloitteisesti kaikista kalastukseen liittyvistä mielipiteistään ja

monet haastattelun teemat tulivat näin itsestään käsitellyiksi. Totesimme kuitenkin, että asioita kannattaa haastattelun aikana kerrata useampaankin kertaan. Vaikka haastateltava puhuikin asioista ilman tarkempia kysymyksiä, voi kysymyksen esittäminen myöhemmässä vaiheessa tuoda haastateltavan mieleen uusia näkökohtia ja tämä suo mahdollisuuden tarkentaa ja varmistaa haastateltavan käsityksiä asioista.

Kaikissa haastatteluissa oli mukana kaksi haastattelijaa, mikä mahdollisti kattavampien muistiinpanojen tekemisen. Näin ollen vähentyi nauhurin käytön tarve haastattelujen aikana, joka olisikin ollut joissain haastatteluissa mahdotonta haastatteluolosuhteiden - esimerkiksi taustahälyn - takia. Käsintehty muistiinpanot helpottivat haastattelujen purkutyötä, koska nauhojen litterointia ei tarvittu. Toisaalta nauhurin käytöllä olisi kyetty saamaan talteen haastateltavien puheita alkuperäisemmässä asussaan. Teemahaastatteluista muistiinpanoja kertyi yhteensä noin 120 käsinkirjoitettua sivua.

Vastaajien kalastusmahdollisuudesta kokeman subjektiivisen hyödyn taloudellista arvoa haarukoivaan kysymykseen vastaaminen osoittautui useimmille haastateltaville yllättävän helpoksi, huolimatta suoraan kysymystekniikkaan kohdistuvista epäilyistä. Henkilökohtainen haastattelu sujuvassa ilmapiirissä on ilmeisesti omiaan helpottamaan vastaamista. Useissa tapauksissa maksuhalukkuus löytyi välittömästi, ennen kuin olimme ehtineet esittää laadittua maksukorttiakaan. Emme myöskään havainneet eroja maksukortin "tutkiskelijoiden" ja suoraan vastanneiden maksuhalukkuutta koskevan päätöksenteon välillä, vaan päätös on syntynyt jotakuinkin samoin perustein ja samaa "polkua" käyttäen.

2.3 Aineiston käsittely

Haastattelut purettiin nauhalta tai muistiinpanoista teemarungon mukaiseen järjestykseen. Haastateltujen puheita ei pyritty kirjoittamaan sanasta sanaan. Ainoastaan haastateltavien argumentteja parhaiten kuvaavat lausahdukset kirjattiin alkuperäisessä puhemuodossaan. Koska haastattelut olivat luonteeltaan teemahaastatteluja eli asiasta pyrittiin keskustelemaan mahdollisimman vapaasti, jouduttiin purkuvaiheessa järjestelemään aineistoa, jotta asiat saatiin sijoitettua oikealle paikalleen teemarunkoon.

Kun haastattelut oli kirjattu henkilöittäin haastattelurungon mukaisiksi paketeiksi, jaettiin aineisto uudelleen teemarungon mukaisiin kokonaisuuksiin seuraavasti:

1. Henkilön tausta
2. Suhde kalastukseen ja kalaveteen
3. Suhtautuminen muihin kalastajiin
4. Suhtautuminen kalastuksen järjestämiseen

Taustatietoja käytetään erottelemaan eri kalastajaryhmiä. Varsinaisia haastattelu-teemoja käsiteltiin edelleen kysymyksittäin kokoamalla erilaiset mielipiteet ja tutkimalla onko niillä mitään yhteyttä kalastajaryhmiin. Subjektiivisen markkamääräisen hyödyn arvioinnin yhteydessä (luku 4) ryhmäjako perustuu vastaajan itse määrittelemään ryhmittelyyn (kotitarve-, virkistys- tai urheilukalastaja), muualla ryhmäjako on tehty kalastuskuntien ja -seurojen toimintaan osallistumisen mukaan (luku 3). Jälkimmäisen jaottelun perusteita esitellään tarkemmin kohdassa luvussa 3.1. Taulukossa 1 on esitetty haastateltavien sijoittuminen kumpaankin luokitukseen.

Taulukko 1. Haastateltujen kalastajien sijoittuminen kalastuskuntien ja -seurojen toimintaan (A) sekä toisaalta omaan näkemykseen (B) perustuviin luokkiin.

B	A				Yhteensä
	Kalastuskunnan aktivistit	Urheilukalastajat	Muut vapaa-ajan kalastajat	Ammattikalastajat	
Kotitarvekalastajat	4	-	2	-	6
Virkistyskalastajat	3	2	5	-	10
Urheilukalastajat	-	4	-	-	4
Ammattikalastajat	-	-	-	5	5
Yhteensä	7	6	7	5	25

Haastatelluista kalastusaktiiveista noin neljännes oli suorittanut kansa-, keski- tai peruskoulun ja oli siis ilman ammatillista tai yleissivistävää koulutusta. Neljänneksellä oli ammatillinen koulutus, kolmannes oli suorittanut opistotasaisen tutkinnon ja reilu kymmenesosa oli akateemisen tutkinnon suorittaneita. Nuorin haastateltu oli 25-vuotias ja vanhin 63-vuotias, keski-ikäsi muodostui 44 vuotta.

Yli puolet (60 %) haastatteluun valikoituneista henkilöistä oli maanomistuksen perusteella kalaveden omistajia. Kaupungissa asuvia oli neljännes, kirkonkylällä asuvia noin kolmannes ja harvaan asutulla maaseudulla asuvia vajaa puolet. Vastaajat määrittelivät itsensä kalastajaryhmiin siten, että neljännes katsoi olevansa kotitarvekalastajia, virkistyskalastajiksi itsensä määritteli noin kaksi viidennestä, urheilukalastajia oli alle viidennes ja ammattikalastajia tasan yksi viidesosa. Kalastuskunta- ja vapaa-ajankalastajien seuratoiminnan mukaan jaettuna haastatelluista oli kalastuskuntien aktiiveja hieman yli neljännes, vapaa-ajankalastusseurojen jäseniä neljännes, ammattikalastajia viidennes ja muita satunnaisia kalastajia myös reilu neljännes.

Noin puolet vastaajista kalasti vain yhdellä järvenselällä, kolme neljäsosaa vain yhdellä kalastusalueella. Useammalla kuin yhdellä tutkimusalueen järvenselällä kalasti kolmannes ja kaikilla alle viidesosa.

Vajaa viidennes ilmoitti kalastavansa keskimäärin vähemmän kuin yhden kerran viikossa. Yli puolet kertoi kalastavansa 1-2 kertaa viikossa ja alle kolmannes yli kaksi kertaa viikossa. Pelkästään vieheellä ilmoitti kalastavansa reilu neljännes haastatelluista. Ainoastaan seisovalla pyydyksellä kalasti hieman yli kymmenesosa ja noin kaksi kolmannesta kalasti molemmilla tavoilla.

3 KALAVEDEN MERKITYS JA SUHTAUTUMINEN KALASTUKSEN JÄRJESTÄMISEEN

3.1 Kalastajien ryhmittely ja taustat

3.1.1 Kalaveden intressiryhmien jaotteluja

Kalastusoikeuden kannalta katsottuna on kalastuslainsäädännössämme olemassa kolmijako, joka juontaa juurensa asutushistoriamme alkuajoille. Tuolloin uudisasukkaat ja eränkävijät joutuivat ristiriitaan kalastuksen suhteen. Niiltä ajoilta lähtien kalastuslainsäädännössä on erilaisten kompromissien kautta jatkettu molempien, sekä vakiintuneen maanviljelyskalastuksen että liikkuvamman erätalouden, etujen vaalimista (Honkanen 1985, 14).

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että osa säännöksistä tukee yleistä eli vapaata kalastusoikeutta ja osa rannan tai vesialueen omistajalle kuuluvaa kalastusoikeutta. Kolmannen osapuolen tähän asetelmaan on muodostanut 1500-luvulta lähtien valtio, joka tuolloin kruunun ominaisuudessa vaati regaalioikeuteensa vedoten kalavesiä itselleen. Tämä kolmijako on siis edelleen erotettavissa lainsäädännössämme. Nyt vain eränkävijöiden sijalla yleistä kalastusoikeutta ovat puolustamassa maata omistamattomat virkistyskalastajat ja vesialueita vailla olevat huvila-asukkaat. Muina osapuolina ovat maaseudun viljelijäväestö ja valtio. (Honkanen 1985, 14)

Kalastusasetuksessa (30.12.1982/1116, muutos 25.3.1994/232) jaetaan kalastajat kolmeen ryhmään ammattikalastajiin, kotitarvekalastajiin ja virkistyskalastajiin taloudellisin perustein. Ammattimaisesti harjoitettuna pidetään kalastusta, jossa saaliit tai osa niistä myydään ansiotarkoituksena. Ammattikalastaja on henkilö, joka saa kalastuksesta toimeentulonsa tai oleellisen osan siitä. Kotitarvekalastajana pidetään henkilöä, jolle kalan kotitarvekäytöllä on toimeentulon kannalta merkitystä. Virkistyskalastajalle saaliilla ei sen sijaan ole toimeentulon kannalta merkitystä.

Tätä jaottelua voidaan pitää vanhanaikaisena, sillä kotitarve- ja virkistyskalastuksen välinen raja on häilyvä ja todennäköisesti kokonaan katoamassa. Nykyisin puhutaankin yleisesti vapaa-ajan kalastuksesta, joka käsittää kaiken ei-ammattimaisen kalastuksen, siis virkistyskalastuksen ja kilpakalastuksen eri muodot sekä kotitarvekalastuksen.

Jaottelua tarkentaa kalaveden intressiryhmäjaottelu kalastuskuntien osakkuuden eli vesialueen omistuksen suhteen. Kalaveden käyttäjät jaetaan näin neljään ryhmään; paikallisiin osakkaisiin, ei-paikallisiin osakkaisiin, kyläläisiin ja ulkopuolisiin.

Mujeen (1995) mukaan paikalliset osakkaat eli kylien alueella asuvat paikallisten kalastuskuntien osakkaat muodostavat käytännössä kalastuskuntien aktiivijoukon, joka viime vuosien voimakkaasta osakaskunnan laajentumisesta ja kaupunkilaistumisesta huolimatta hoitaa kalastuskuntien päätöksenteon. Paikallisten osakkaiden kalastus on yleensä vielä lähellä perinteistä kotitarvekalastusta, vaikka kehitys onkin kulkenut kohti virkistyskalastusta. Tämä perusta vaikuttaa päätöksentekoon esimerkiksi siten, että kalastuskunnissa päättävälle paikallisille osakkaille näyttäisi ulkopuolisen kalastuksen

rajoittaminen ja vieraaksi koettujen kalastusmenetelmien vastustaminen olevan tärkeää.

Ei-paikalliset osakkaat ovat muualla vakinaisesti asuvia kalastuskuntien osakkaita. Tämä ryhmä koostuu nykypäivänä pitkälti mökkiläis- ja kaupunkilaisosakkaista. Heidän kalastuksensa on usein puhtaasti virkistyskalastusta (Muje 1995, 154, 170). Ei-paikallisten osakkaiden jaottelua voidaankin jatkaa edelleen heidän taustansa perusteella. Sillä, onko henkilö lähtöisin ko. paikkakunnalta tai yleensäkin maaseudulta vai kaupungista, on vaikutusta paitsi ihmisen omille kalastusstrategioille myös paikallisten osakkaiden suhtautumiselle heidän kalastukseensa. Esimerkiksi kotitilallaan kesäisin asuva saattaa saada maanomistajan kalastusoikeuden, kun taas pientilan kesäasunnoksi ostanut rinnastetaan helposti huvila-asukkaaksi. (Honkanen 1985, 76-77).

Kyläläisten ryhmä muodostuu paikallisista, kylässä vakituisesti asuvista ei-osakkaista (Muje 1995, 154). Kalastuskunnalla on lakisääteinen velvollisuus myydä tälle ryhmälle kalastuslupia kohtuuhintaan (KaIL 9§). Ulkopuoliset ovat puolestaan muualla asuvia ei-osakkaita (Muje 1995, 154). Heillä ei ole samanlaista lakisääteistä turvaa kalastukselleen kalastuskuntien alueella, kuin kyläläisillä, vaan kalastuskunta voi vapaasti päättää lupien myynnistä ulkopuolisille.

Lappalainen (1995) lisää taloudelliseen kotitarve-, virkistys- ja ammattikalastus - jaotteluun kalastuksen ei-taloudellisten merkitysten näkökulman. Hän tekee jaottelun kalastuskäyttäytymisen erojen eli erilaisten kalastusstrategioiden mukaan 'yleiskalastajiin', jotka käyttävät useampia eri kalastusmuotoja ja 'spesialisteihin', jotka puolestaan ovat keskittyneet yhteen kalastusmuotoon.

Perinteiset kotitarvekalastajat käyttävät useita erilaisia pyyntimenetelmiä vuodenajan ja omien mieltymystensä mukaan. Menetelmien valinnassa saaliin saaminen on etusijalla. Lappalaisen mukaan tätä perinnettä jatkaa edelleen maaseudulla asuva kotitarvevirkistyskalastajien ryhmä. (Lappalainen 1995, 65)

Ansiomielessä kalastavat perinteiset maanviljelijä-kalastajat ovat tavallaan ammattikalastuksen yleiskalastajia pyytäessään useilla eri menetelmillä kalaa lisäansiokeeseen. 1980-luvulla ovat näiden maanviljelijä-kalastajien tilalla yleistyneet spesialisoituneet pää- ja sivuammattikalastajat, jotka keskittyvät kesäisin troolaukseen ja talvisin nuottaukseen. (Lappalainen 1995, 64-65)

Virkistyskalastajissa puolestaan tapahtui jo sotien jälkeen kahtiajako, jossa toisaalta erottuivat liikkuvat kalastusspesialistit ja toisaalta paikallisiin kotitarvekalastajiin rinnastuva yleiskalastajien ryhmä. Spesialistit ovat keskittyneet lähinnä uisteluun ja pilkkiongintaan, usein myös näiden kilpailutoimintaan. Virkistyskalastuksen yleiskalastajat puolestaan käyttävät monia pyyntimenetelmiä, kuten kotitarvevirkistyskalastajat, mutta heidän kalastuksessaan taloudelliset hyötynäkökohdat ovat enemmän taka-alalla. He ovat lähinnä taajamissa tai kaupungeissa asuvia palkansaajia, joilla kuitenkin usein on taustansa perinteisessä maaseudun kalastuksessa. (Lappalainen 1995, 65)

Kalastuksen kehityskaarta tarkastellut Smith (1986) puolestaan tuo intressiryhmien tarkasteluun mukaan myös esteettisen käytön ja suojelun näkökulman. Hänen mukaansa kalastuksen kehityskaaren viimeisessä kehitysvaiheessa kalastusresurssien suojeluun ja esteettiseen käyttöön liittyvien näkökantojen merkitys lisääntyy. Kalastusresurssien käyttöperiaate muodostuu erilaiseksi kuin vapaa-ajan kalastuksessa, jossa saalis tai sen osa käytetään ravinnoksi. (Sipponen 1987, 66)

Kalakantojen hyödyntämisen näkökulma tuo esille kotitarve- ja virkistyskalastuksen suhteellisen merkittävän aseman kalastuksessa. Lisäksi se tuo esille saaliin keskittymisen tietyille pyydyksille ja kalastuksen valikoivuuden lisääntymisen virkistyskalastuksen merkityksen kasvun myötä. (Leinonen 1990, 24-25)

Kun kotitarve- ja virkistyskalastajia on tarkasteltu sosiaalisen tiedon näkökulmasta on

havaittu, että he jakaantuvat useiden sosioekonomisten taustamuuttujien mukaan erilaisiin ryhmiin. Sosiaalisen tiedon näkökulma voi siis tarjota yhden käyttökelpoisen kalastajien ryhmittelyperusteen. (Leinonen 1990, 29)

Myös ammattikalastajat voidaan jakaa ryhmänä pienempiin osiin kalastuksen päätoimisuuden ja osa-aikaisuuden mukaan. Viime vuosina kehitys on kulkenut suuntaan, jossa ammattikalastuksen harjoittaminen vaatii entistä suurempia investointeja ja tehokkaampaa markkinointia. Ammattikalastajien määrä onkin vähentynyt ja kalastusyritysten koko kasvanut. Troolauksen yleistyminen 1980-luvulla on tuonut mukanaan kehitystrendin, jossa pää- ja sivuammattikalastajat ovat yhä selkeämmin erottumassa toisistaan (Hyytinen 1995, 16-17). Aiempaa suurempaan tehokkuuteen tähtäävällä 'investointikalastuksella' on pyritty mm. vähentämään luonnon aiheuttamaa epävarmuutta kalastuksessa (Salmi ja Salmi 1995) ja turvaamaan kalakaupan ja kuluttajien tarpeet.

Edellä esitettyjen jaottelumallien pohjalta voidaan muodostaa kalastuskonfliktien intressiryhmäjaottelu, jossa konfliktien perusrungon muodostavat tavallisimmin ammattikalastajat, kalaveden aktiiviset omistajat ja ulkopuoliset vapaa-ajankalastajat (kuva 2). Näiden lisäksi varsinaisia kalastuskonfliktien intressiryhmiä voivat olla kalastusviranomaiset, muut vedenkäyttäjät ja luonnonsuojelijat. Paikalliset asukkaat (kyläläiset, mökkiläiset, jne.) muodostavat kalastuskonflikteissa usein tärkeän toimijaryhmän, jolla ei välttämättä ole omaa yhtenäistä intressiä, vaan ryhmän jäsenet voivat "liittoutua" varsinaisten intressiryhmien kanssa.

Kuva 2. Kalastuskonfliktien intressiryhmät.

Ammattikalastus on monien paikallisten riitojen keskipisteessä. Muut kalastajaryhmät suhtautuvat usein ammattikalastajiin hyvin kielteisesti. Toisaalta myös useiden kokonaan ammattikalastuksesta elantonsa saavien kalastajien on todettu olevan taipuvaisia pitämään osa-aikaisen ja virkistyskalastuksen intressejä väistyvinä "varsinaisen" ammattikalastuksen etujen rinnalla (Ranta-aho ja Eklund 1990, 17-18).

Ammattikalastajien ominaisuudet ja muutoksiin sopeutumien vaihtelevat sen mukaan onko kalastus päätoimista vai osa-aikaista (esim. Niittykangas ja Salo 1994, 44-56). Näillä tekijöillä on puolestaan vaikutusta ammattikalastajan asemaan kalastuskonflikteissa. Tehokkaat troolit ja nuotat aiheuttavat eniten vastustusta muiden kalastajaryhmien keskuudessa (Turunen ja Suuronen 1995, 57).

Konfliktien kannalta toiseen tärkeään ryhmään, kalaveden aktiivisiin omistajiin eli käytännössä kalastuskunnan paikallisiin aktiiveihin, kuuluvat ovat usein maaseudun kotitarve- ja virkistyskalastajia, joiden kalastuksessa on edelleen virkistystekijöiden ohella keskeisessä asemassa saaliin saaminen. Perinteisen kotitarvekalastuksen tausta aiheuttaa usein epäluuloja muita kalastajaryhmiä kohtaan ja ulkopuolisen ammatti- ja virkistyskalastuksen rajoittaminen muodostuu ryhmälle tärkeäksi tavoitteeksi alueen kalastuksen järjestämisessä, jota tämä ryhmä pääseeikin kalastuskuntien kautta tehokkaasti määräämään. Ryhmään kuuluvat ovat yleensä pyyntimenetelmiltään yleiskalastajia. (Muje 1995, 168-170)

Ulkopuoliset vapaa-ajankalastajat on hyvin heterogeeninen ryhmä, johon kuuluu kalastajia laidasta laitaan. Yhteistä ryhmään kuuluville on vain se, että he eivät asu vakituisesti tai tilapäisestikään alueella. Ryhmän sisällä tehdyt kalastusstrategioiden, kalastuksen merkityksen ja sosiaalisten taustamuuttujien mukaiset jaottelut antavat lisätietoa heidän asemastaan ja intresseistään suhteessa kalastuskonflikteihin.

Paikallisiin asukkaisiin voidaan kalastuskonflikteista puhuttaessa katsoa kuuluvan sekä kylässä ainakin tilapäisesti asuvat, jotka eivät ole kalastuskunnan osakkaita että ne kalastuskunnan osakkaat, jotka eivät aktiivisesti osallistu kalastuskunnan toimintaan sekä näiden perheenjäsenet. Kalastajina paikalliset asukkaat voivat lukeutua mihin tahansa vapaa-ajan kalastajaryhmään. He ovat joka tapauksessa lähellä konfliktia ja heillä usein on myös jonkinlainen mielipide asiasta. Kalastuskonfliktit voivat vaikuttaa hyvinkin paljon kylän elämään, sillä kylän sisälle voi syntyä kalastusriitojen seurauksena "rintamalinjoja".

Kalastuksen viranomaisorganisaatiot yrittävät puolestaan yhdistää eri intressejä oman alueen ja yhteiskunnan kannalta mahdollisimman suurta hyötyä silmälläpitäen. Kalastuslaissa tämä on ilmaistu kalavarojen mahdollisimman suuren kestäväen käytön periaatteena. (Kall 1§)

Luonnonsuojelijoiden osuus on tällä hetkellä vielä sisävesiemme kalastuskonflikteissa marginaalinen, mutta kenties tulevaisuudessa keskeisempi. Tällä hetkellä sisävesiemme kalastusriidoissa luonnonsuojelu näkyy ehkä selvimmin norpan suojelun aiheuttamissa konfliktitilanteissa, joissa kalastajat eivät hyväksy norpan takia asetettuja rajoituksia.

Kilpailevat muut vedenkäyttömuodot, esimerkiksi veneily ja laivaliikenne voivat myös olla osallisena kalavesiin liittyvissä konflikteissa. Etenkin suurimpien asutuskeskusten lähialueilla ja suosituimmista järvilomakohteissa alkaa olla tungosta. Myös kalanviljely voidaan konfliktien suhteen lukea kuuluvaksi kilpaileviin vedenkäyttömuotoihin.

3.1.2 Kalastuskunta- ja kalastusseuratoiminnan mukainen kalastajaryhmäjaottelu

Tutkimuksen tässä osassa (luku 3) käytetään haastatelluista Oriveden kalastajista kalastuskunta- ja -seuratoimintaan osallistumisen mukaista ryhmäjakoja. Toisaalta pyrin soveltamaan myös kalastuskonfliktien intressiryhmäjaottelua. Tavoitteet yhdistämällä muodostuu kolme kalastajaryhmää: kalastuskuntien aktiivit, ammattimaiset kalastajat ja vapaa-ajankalastusseurojen aktiiviset jäsenet. Viimeksi mainitut kuuluvat yllä esitetystä kalastuskonfliktien intressiryhmäjaottelusta (kuva 2) lähinnä ulkopuolisiin vapaa-ajankalastajiin. Näiden lisäksi neljännen ryhmän muodostaa käytännössä suurin kalastajajoukko, kalastuskuntien ja -seurojen toimintaan osallistumattomat vapaa-ajan kalastajat (muut vapaa-ajankalastajat). He kuuluvat sekä ulkopuolisiin vapaa-ajankalastajiin että

paikallisiin asukkaisiin.

Ryhmien välillä on eroja taustatiedoissa, kalastustottumuksissa ja mielipiteissä. Käytetty kalastuskunta- ja -seuratoimintaan osallistumisen perusteella tehty jaottelu erottelee erityisesti kalastajien suhtautumista kalastushallintoon ja -neuvontaan sekä alan tutkimuksiin, mikä ei olisi onnistunut yhtä hyvin kalastajan itse määrittämällä jaottelulla kotitarve-, virkistys-, urheilu- ja ammattikalastajiin.

Kalastuskuntien aktiivit (7 kpl) ovat yhtä lukuunottamatta tällä hetkellä kalastuskuntansa esimiehenä tai varaesimiehenä. Heidän ikänsä vaihtelee 40-54 vuoden välillä. Tämän ryhmän edustajat kalastavat lähinnä vain oman kalastuskuntansa alueella ja kalastus painottuu seisovien pyydysten (verkko, katiska, rysä) käyttöön. Kaikki ryhmän edustajat käyvät kalassa vähintään kerran viikossa ympäri vuoden. He kokevat lähes poikkeuksetta olevansa kotitarve- tai kotitarve-virkistyskalastajia. Vain yksi katsoo kalastuksessaan olevan myös urheilukalastuksen piirteitä. Koulutukseltaan he ovat kansakoulun tai ammattikoulun käyneitä, kahta lukuunottamatta maanviljelijöitä. Kaikki asuvat maaseudulla.

Ammattimaiset kalastajat (5 kpl) muodostavat yhden ryhmän ammatillisen vesistösuhteensa vuoksi, vaikka taustatiedoissa näillä henkilöillä ei ole juuri muuta yhteistä, kuin ammatti. Ryhmään kuuluu kalastajia kansakoulun käyneistä aina yliopistoasteelle. Asuinpaikka vaihtelee myös maaseudusta kaupunkiin. Kalastusvälineet ja niiden määrä vaihtelevat myös melkoisesti. Troolaajia on kolme, verkkoja on kaikilla rysiä kolmella jne. Samoin vaihtelee kalastuksesta saadun tulon osuus kokonaistuloista 1/4:sta lähes sataan prosenttiin. Neljä ryhmän edustajaa toimii samalla myös kalastuksen paikallishallinnossa.

Urheilukalastajien (6 kpl) ryhmä koostuu vapaa-ajankalastusseurojen puheenjohtajista, sihteereistä tai aktiivisista jäsenistä. Kaikilla ryhmän edustajilla on vähintään ammatillinen koulutus (muu kuin maanviljelijä). Ryhmänä urheilukalastajat ovatkin otoksen korkeimmin koulutettuja. Ikä vaihtelee 34 ja 51 vuoden välillä. Kaikki ryhmän edustajat asuvat joko kaupungissa tai kirkonkylällä. Mahdollinen omistusoikeus vesistöön on merkitykseltään pieni kesämökkitontin tai metsäpalstan mukanaan tuoma oikeus, jota ei korosteta. Kaikki haastatellut urheilukalastajat kalastavat useamman, kuin yhden kalastuskunnan alueella myös muuten, kuin kilpailuissa eli he hankkivat kalastuslupia säännöllisesti myös muille, kuin osakkuusalueelleen. Kaikkien kalastus painottuu viehekalastukseen. Samoin kaikki käyvät uistelun- tai pilkkikisoissa useampia kertoja vuodessa. Yhtä lukuunottamatta (ei kalasta talvella) kaikki käyvät kalassa keskimäärin useammin kuin kerran viikossa. Kaikki myös kokevat olevansa jossain määrin urheilukalastajia. Toiset painottavat enemmän urheilua, toiset virkistystä. Painotuksella ei ole mitään yhteyttä kisoissa käyntien määrään. Yhdellä ryhmän edustajalla on tehtäviä myös kalastuksen paikallishallinnossa.

Muut vapaa-ajankalastajat (7 kpl) koostuu alueella kalastavista kalastushallinnon ja -seurojen ulkopuolisista henkilöistä. Haastateltujen ikä on 25-49 vuotta ja lähes kaikilla on opistoasteen koulutus. Kaikkien vakituinen asuinpaikka on kaupungissa tai kirkonkylällä. Vain kaksi ryhmän edustajaa on kalastuskunnan osakkaana kesämökkitontin kautta. Muilla ei ole varsinaista osakkuutta, vaan he käyvät kalassa kotiseudullaan (vanhempien osakkuus) tai ovat kokonaan ulkopuolisia. Kaikki kalastavat vieheellä ja suurin osa myös verkoilla ja katiskoilla. Kalastus ei ole rajoittunut pelkästään yhden kalastuskunnan alueelle, vaan kalastusta harjoitetaan useammilla alueilla. Tästä ryhmästä löytyvät koko otoksen vähiten kalastavat henkilöt mutta mukaan mahtuu myös ympäri vuoden 1-2 kertaa viikossa kalastavia. Kalastus koetaan useimmiten virkistyskalastuksena. Kaksi ryhmän edustajaa painotta kotitarve-motiivia. Useimpien haastatteluteemojen osalta ryhmän edustajien mielipiteet seurasivat kalastustottumusten ja motiivien mukaisesti joko kalastuskuntien aktiivien tai urheilukalastusseurojen jäsenten esittämiä mielipiteitä. Ryhmä on kuitenkin käsitelty oman kokonaisuutenaan, jotta aktiivisesti kalastushallintoon ja

seuratoimintaan osallistuvien mielipiteet voitaisiin erottaa muista. Näin saadaan samalla tietoa siitä, miten kyseisten elinten toimintaan osallistuminen vaikuttaa kalastuksesta muodostuviin mielipiteisiin.

3.2 Kalastuksen motiivit ja ryhmien väliset suhteet

3.2.1 "Toivesaaliit" ja kalastuksen motiivit

Kalalajeista kuha on toivotuin saaliskala ja sitä pyydetään myös eniten. Samoin paljon pyydettyjä ja haluttuja kaloja ovat järvilohi ja -taimen. Sen sijaan haukea ei mainittu toivesaaliina juuri lainkaan, vaikka monet sitä ilmoittivat pyytävänsä. Tuntuukin siltä, että hauella varmistetaan saaliin saaminen ja lohikalat ovat "unelmien täyttymys". Haastatteluajankohdan vähäisten muikkusaaliiden vuoksi vain ammattikalastajat kertoivat pyytävänsä muikkua.

"Kaikkihan sitä lohta hakkee, kaikkihan sitä lohta hakkee, kaikkihan sitä lohta hakkee."

"Lohta pyyvvettään mutta suahhaan haukia."

Ammattikalastajia lukuunottamatta kaikkien ryhmien eniten pyydettyväksi ilmoitettuja kaloja ovat siis kuha, lohi, taimen ja hauki. Muista kaloista kalastuskunnan aktiivit kertoivat pyytävänsä näiden lajien lisäksi pääasiassa madetta sekä ryhmään "muut" kuuluvat ahventa. Urheilukalastajilla kalastus sen sijaan painottuu selkeästi mainittuihin lajeihin.

Toivesaalis valintatilanteessa kalan koko vs. kalalaji ei tunnu olevan missään yhteydessä kalastajaryhmään, vaan jokaisella on omat henkilökohtaiset arvostuksensa ja makunsa kalojen suhteen. Monet sanovatkin koon ja lajin merkityksen olevan viimekädessä riippuvainen kalastusvälineestä ja -tilanteesta.

"Iso kala tuo kisoissa pisteitä mutta muuten kalastaessa lohi on mieluisin saaliskala."

"Koon merkitys riippuu kalastuslajista, uistellessa haluaa isompia."

Koon merkitystä perustellaan kaikissa ryhmissä ison kalan antamalla saalistuskokemuksella:

"Iso kala on kokemus."

"Suuri kala on elämän kohokohtia."

Eräät kotitarvekalastusta painottavat (kalastuskuntien aktiiveja) arvostavat korkealle hyvän syöntikokoisen kalan (ei liian pieni muttei liian isokaan). Näillekin henkilöille on kalalaji kuitenkin viime kädessä tärkein. Saaliiksi toivotaan "mieluisinta syöntikalaa" sekä syötävää saalismäärää.

"Pääasia on, että saalista saa syötävän määrän, meillä ei kalaa pakasteta."

Muutoin kalastajaryhmällä ja kalan koon tai lajin arvostamisella ei tämän aineiston perusteella ole mitään yhteyttä. Itse asiassa puhtaasti koon merkitystä korostavia kalastajia oli haastateltavista vain muutama, vaikka suurten kalojen katoamista ihmeteltiinkin yleisesti. Tämä ihmettely kohdistui tosin ns. jalokaloihin. Yleensä toivottiin jotain tiettyä tai tiettyjä lajeja ja niihin kohdistettiin koko-odotuksia. Kalan arvostus tuntuukin olevan viime kädessä sidoksissa siihen miten, missä ja milloin sitä pyydetään.

"Jo pyytämään lähtiessä on idea siitä mitä haluaa saaha - pyytö paikka ja aika määräytyvät sen mukaan."

Ammattikalastajien toivesaalis on kulloinkin parhaiten kaupaksi käyvä kala. Kalastajien välillä tuntui kuitenkin olevan jonkin verran eroja siinä, mikä on kulloinkin paras markkinakala. Näin ollen näyttäisi siltä, että alueen ammattikalastajien markkinat sijoittuvat jonkin verran lomittain toisiinsa nähden.

Joillakin kalastajilla kalan arvostus on yhteydessä kalojen istutuksiin ja lajien luonnonmukaisuuteen.

"Istukkaita en arvosta minnekkään."

"Kalavesien hoitotyö ei ole mennyt kohdalleen - istutukset on epäonnistuneet. Taimen pyydetään pois liian aikaisin. - Siksi arvostus on muuttunut - lohikalat eivät ole enää ykkössijalla."

Kalastuksen motiivit liikkuvat kaikilla vapaa-ajankalastajilla samoilla linjoilla. Toisaalta motiivina on virkistäytyminen, luonnosta nauttiminen ja arjesta irti pääseminen.

"Kun mamma kotona naputtaa, pääsee kalalle karkuun."

"Se on semmonen varaventtiili - miule on etelänmatkoo, kun sielä on."

Toisaalta motiivina ovat saaliin antamat kalastuskokemukset sekä ruokakalan hakeminen.

"Sillon tällön kiinnostaa iso kala ja sen ylös ottaminen urheilukokemuksena."

"Kun sais ruokakalan kerralla - lopetan heti kalastuksen kun saan soppakalat kokkoon."

"Ehdottomasti keskeisin motiivi on rentoutuminen, saalis toissijainen - Mutta ruppee ottamaan pattiin, jos ilta illan jälkeen vettää ja mittään ei tule."

Saalis on ammattikalastajien lisäksi erittäin tärkeä asia kalastuskuntien aktiivijäsenille, jotka ovat ns. perinteisiä, yleensä seisovilla pyydyksillä pyytäviä kotitarvevirkestyskalastajia. Monet mainitsivatkin juuri perinteen yhdeksi kalastuksensa motiiviksi.

"Vaikea sanoa mikä se motiivi - perusajatus on, että siihen on kasvanu, ku pienestä pittää on ollu, heti kun on pystyny nin on ollu mukana. Toinen lähtökohta on saaliin saaminen. Saaliin tauttahan sitä pyyvvettään - kalastus kuuluu asiaan - perintönä tulee kalapaikat, että missä se kala liikkuu."

Kalastus on näille henkilöille paitsi virkistystä, myös osa jokapäiväistä elämää. Se kuuluu asioihin, joita maaseudun ihmiset ovat aina tehneet. Kysymys on näin elämäntavasta, kalastuksella on ravinnon ohella selkeä kulttuurinen merkitys.

Virkistysmotiivia painottaneet olivat puolestaan lähes kaikki urheilukalastajia ja ryhmän "muut vapaa-ajankalastajat" koulutettuja, pääasiassa vieheellä kalastavia, kaupungissa tai kirkonkylällä asuvia, useamman, kuin yhden kalastuskunnan alueella kalastavia urheilutai virkestyskalastajia.

"Ei se saaliin merkitys niin hirvittävä iso oo, pääsiallin syy on ajatuksen katkaseminen."

"Sitä ihan oottaa silleen, että piässöö lähemmään, kun vappaat alakaa ja kelit on kohallan."

"Pääsee irti oravanpyörästä."

Näille henkilöille kalastus on puolestaan arjesta irtaantumista. Se toimii jokapäiväisen elämän vastapainona ja kuuluu näin selkeästi vapaa-aikaan.

Ammattikalastajia lukuunottamatta kukaan ei erityisemmin korosta saaliin taloudellista arvoa. Nekin kalastajat, jotka sanovat kalalla olevan merkitystä ruokatalouden osana, katsovat kalastukseen uhratun rahasumman olevan saadun saaliin rahallista arvoa suurempi. Jotkut ovat miettineet kalastukseensa kohdistamiaan taloudellisia uhrauksia hyvinkin tarkasti ja päätyneet siihen, ettei sitä ainakaan taloudellisen hyödyn takia tehdä:

"Laskeskelin viime talavena, että jos ei kalastettas, ois sillä rahalla suanu hakea joka lauantai tuolta lohilammikolta kolomen kilon lohen."

3.2.2 Kalastajaryhmien väliset suhteet ja oikeudenmukaisuus

"Kala on jonnekkinn kadonnu - en tiijjä onko jakokysymys, vai mikä?"

Haastatteluissa mainitut saaliin jakoon liittyvät ongelmat voidaan jakaa varsinaisesti kolmeen ryhmään. Ensinnäkin useimmat katsoivat troolauksen ja jossain määrin myös muun ammattikalastuksen vievän suhteettoman suuren osan saaliista. Näin ajattelevia olivat lähes kaikki kalastuskuntien aktiivit, monet urheilukalastajat ja ryhmän "muut" edustajat. Lisäksi troolausta kritisoivat myös ne ammattikalastajat, joilla ei itsellään ole troolia.

"Omistajat istuttaa - troolit pyytää pois."

"Trooli suhteessa verkkokalastajiin vie suhteettoman paljon kalavaroja, mutta niitä ei oo meillä. Muuten jako sujuu hyvin, kunhan myö ei Paten kansa kerrota omia sualliita. - Ainoa se on nuo troolit, ei verkkomiehet."

Toinen saaliin jakoon liittyvä usein mainittu ongelma on istukkaiden ja arvokalojen pyytäminen liian pienenä tai yleensäkin arvokalojen liika painottaminen saaliina suhteessa muihin kalalajeihin. Tämä on ongelma, jonka aiheuttamiseen lähinnä urheilu- ja ammattikalastajat katsoivat kaikkien kalastajaryhmien syyllistyvän, kalastustehonsa suhteessa. Erään urheilukalastajan suulla:

"Biologisena massana jako tapahtuu oikein. Arvokalojen suhteen jako on sen sijaan kieroutunut. Arvokaloihin painotetaan liikaa ja ns. vähempiarvoinen kala jää pyytämättä - arvostuksen kieroutumisen myötä myös kalan yleinen arvostus on laskenut."

Kalastuskuntien aktiivit ja muut vapaa-ajankalastajat korostivat tässäkin suhteessa enemmän troolausta ongelmien aiheuttajana. Kolmas mainittu ongelma on lupamaksujen ja saaliiden epäsuhtaisuus eri kalastusvälineiden kesken. Tätä kysymystä käsitellään muiden kalastuslupiin liittyvien asioiden yhteydessä. Varsinaisesti saaliin saamisen ja jaon osalta monet kuitenkin kommentoivat seuraavien esimerkkien tapaan:

"Yleensä se, joka kalaa eniten saa myös eniten satsaa siihen aikaa ja rahaa."

"Saalis jakaantuu oikein - se, joka sitä pyytää ja tietää paikat saapi kalaa ja kaikilla on samanlainen mahdollisuus."

Toisaalta myös kaikkien samanlaisesta mahdollisuudesta maininneet omaavat itse ehkä hiukan keskimääräistä paremmat mahdollisuudet kalastamiseen (asuinpaikka rannalla, perinteiset kalapaikat jne.).

Huomattava on kuitenkin se, etteivät nämä kommentit yleensä koske ammattikalastusta, varsinkaan troolausta.

"Tuskin kukkaan pyytää enemmän kun toinenkkaan, paitsi ammattikalastajat, jotka tietysti pyytävät sen minkä suavat."

"Virkistyskalastaja saa sen mitä pyytää, tai ei sitäkkään. Ammattikalastus on liian rajua ja pyytävät myös semmosia kaloja, jota ei oo tarkotuskaan pyytää."

Ammattikalastajat puolestaan pyrkivät puolustautumaan muiden kalastajien ryöpytyksessä:

"Toisen kerran suapi nää harrastajakalastajat enemmän kun myö ammattilaiset. Ainut, kun muikkukannat on hyviä myö pärjättään, ei muuten."

"Ei miule ainakkaan oo kukkaan tullu sanommaan kalastuksesta. En tiijä mitä ne sitten kylällä puhuu."

"Sehän on varma, ettei ne lasan mää millonkaan."

Kukaan ei esittänyt mitään suhteita sille, paljonko mikäkin kalastajaryhmä saisi kaloja pyytää. Pääasia tuntuikin olevan se, että jokainen saa itse haluamansa määrän haluamiaan kaloja.

Yleisesti ottaen kysymykseen jonkun ryhmän etujen korostamisesta suhtauduttiin hyvin varauksellisesti. Usein kommenttina oli, että "jokainen sanoo tietysti sen ryhmän, jota itse edustaa". Ja sitähan se käytännössä olikin.

Eniten mainintoja sai näin ollen vapaa-ajan kalastus. Sen korostamisen tarvetta perusteltiin useimmiten vapaa-ajan kalastajien runsaslukuisuudella sekä suurimmalla määrällisellä ja paikallisella merkityksellä. Muita perusteluja vapaa-ajan kalastajien etujen korostamiselle olivat kalastusmatkailun potentiaalinen parantaminen, muiden vedenkäyttäjien häiritsevä vaikutus vapaa-ajan kalastukselle ja tähän asti tapahtunut ammattikalastajien etujen ajaminen muiden kustannuksella.

"Voipi olla suurempi hyöty lukusista virkistyskalastajista, kuin harvoista ammattikalastajista."

"Ammattikalastajien etuja on ajettu liikaa."

Ammattikalastus sai tietenkin mainintoja ammattikalastajilta itseltään. Heidän maininnoissaan painottuivat erityisesti rysäpyynnin ja nuottauksen etujen ajaminen sekä erikoistumisen edistäminen. Puoliammattilaisuuden osalta kommentteja tuli sekä puolesta että vastaan.

"Elinkeinomahdollisuus tulisi turvata."

"Puoliammattilaisuutta ja jakelua ym. erikoistumista tulisi kehittää, jotta kaikki hyötyisivät ja kylän virkeys lisääntyisi."

Mielenkiintoista on se, että erityisesti eräät urheilukalastajat tuomitsivat puoliammattimaisen kalastuksen kokonaan. Heidän mielestään se on puhtaasti tukiaisten vuoksi tapahtuvaa toimintaa. Joku näki puoliammattilaiset jopa riitojen aiheuttajana, kiihkeän sivutulosten puolustamisintonsa takia.

Pari erittäin aktiivista kalastuksen 'puuhamiestä' toivoi koko kalastajakunnan etujen entistä parempaa huomioimista.

"Koko kalastajakunnan etuja tulisi parantaa - rantautumispaikkoja alkaa olla jo tyydyttävästi, mutta kalan jatkokäsittelytilojen, hileasemien yms. järjestämistä on saatava edistettyä."

"Käsittelyhygieenian parantaminen, kuntiin hileasemat ja käsittelytilat."

3.3 Kalastuksen järjestäminen

3.3.1 Kalastajan tiedonlähteet ja suhtautuminen alan organisaatioihin

Arkitieto ja tutkimustieto

"Omaehtoanen tieto on parasta, kun sen kantapään kautta käy."

Lähes kaikki kalastajat pitivät omaa kokemusta ja muilta paikallisilta kalastajilta saatua tietoa parhaana ja luotettavimpana. Monet tosin muistuttivat siitä, ettei kaikkiin juttuihin ole uskomista.

"Ammattikalastajat eivät sua yhtään kalloo, mutta harrastajat suap mahottomasti."

Koska ammattikalastajien katsottiin valehtelevan saaliinsa todellista pienemmäksi ja harrastajakalastajien suuremmaksi, kalastajilta saatua tietoa ei ole välttämättä luottamista. Erityisesti epäiltiin ammattikalastajien halukkuutta kertoa muille kalastajille totuudenmukaisia saalismääriä ym. tietoa kalakannoista. Syinä tähän katsottiin olevan esimerkiksi pelko suurempien saaliserien herättämästä kateudesta ja siitä seuraavasta kalastuksen rajoituspaineesta, alamittaisten kalojen saaminen sekä veronkierto.

"Toisilta kalastajilta, uistinmiehiltä - ammattikalastajilta ei, ne ei sua millonkaan mittään."

"Eihän ne (ammattikalastajat) mittään sua ja miehii oon nähny, kun ne tuolla ... mättää laatikoita kuletusauttoon."

Monet mainitsivat myös alan lehdet tärkeiksi tiedonlähteiksi. Muilta kalastajilta ja lehdistä saadulle tiedolle nähtiin olevan eniten käyttöä omassa kalastuksessa. Muita hajamainintoja tiedon lähteenä saivat maaseutuelinkeinopiirien kalatalousosasto, Suomen Kalamiesten Keskusliitto, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos sekä Joensuun yliopisto. Huomattavaa on, ettei esimerkiksi kalatalouskeskusta, kalastuskuntia, -seuroja tai kalastusalueita yleensä mielletty tiedon välittäjiksi.

Pelkästään omaa kokemusta tai muilta paikallisilta kalastajilta saatua tietoa tiedonlähteenä korostavia oli haastatelluista noin puolet: kaikki ryhmään "muut vapaa-ajankalastajat" kuuluvat, ne urheilukalastajat, joilla ei ole seuran hallinnollisia tehtäviä, kaksi ammattikalastajaa ja yksi kalastuskunnan edustaja. Nämä henkilöt eivät tutustu lainkaan kalastuksesta tehtyihin tutkimuksiin, koska eivät luota niihin tai kokevat ne muuten merkityksettömiksi tai ei-kiinnostaviksi.

"Tutkimus on mennyt ihan sekasin - toisena vuona puhuu toista ja toisena toista troolista. Luotto tutkimukseen on mennyt - toisesta korvasta sissään toisesta ulos."

Kalastuskuntien aktiivit (yhtä lukuunottamatta) ja ammattikalastajat, joilla on myös kalastushallinnon tehtäviä sekä urheilukalastusseurojen hallinnon tehtävissä toimivat kertovat tutustuvansa jonkin verran tutkimuksiin ja käyttävänsä tietoa lähinnä hallinnon tehtävissään. Omaan kalastukseensa liittyvän tiedon he kuitenkin katsoivat saavansa oman kokemuksen, muiden kalastajien tai alan lehtien kautta. Syyksi tähän mainittiin se, etteivät tutkimukset käsittele omaan kalastukseen soveltuvia asioita, eivätkä ne koske useinkaan omia kalastusalueita.

Erityisesti RKTL:n ja Joensuun yliopiston tutkimusten oikeellisuudesta esitettiin hyvin erilaisia mielipiteitä. Molemmat saivat sekä kiitosta että kritiikkiä.

"RKTL on puolueettomampi, kun yliopisto, jonka tutkijat ovat olleet ajamassa trooleja alueelle. Pitäs pystyä myöntämään virheensä ja sitä yliopiston tutkijat eivät oo tehneet."

"RKTL lähinnä suorittaa virallisempaa, jatkuvaa tutkimusta ja kai luotettavampaa. Eihän sitä parempoo ja varmempoo tietoo muualtakkaan sua."

Ylensäkin troolauksesta tehtyjä tutkimuksia pitivät monet virheellisinä, koska niiden katsottiin perustuvan vääränlaiseen tietoon:

"Kun tutkijat on mukana vejettään hitaasti ja päästettään muut kalat pois - ei muuten."

Kalastuskuntien aktiivit ja urheilukalastusseurojen jäsenet antoivat voimakkaimmin tutkimukselle kritiikkiä sen ammattikalastusmyönteisyydestä.

"Näppituntumalla tämän hetken tutkimus on liian ammattikalastusmyönteistä - liekkö ammattikalastajien rahottammaa, vai mitä?"

Tutkimusten katsottiin olevan epäluotettavia myös niiden keskinäisten ristiriitaisuuksien sekä tutkimusten ja kalastajien oman tiedon välisten ristiriitaisuuksien takia.

"Tutkimus ei myönnä troolien vähingollisuutta, kun taas kalastajat väittää löytävänsä troolien jäliltä pientä kuollutta kalloa rannasta. - Ja kyllähän nuo lokit näkky mielellään troolia seuroovan."

"Onko tutkijat maksettuja - vai mitä?"

Lisäksi tutkimusta kritisoitiin sen huonosta paikallisesta kontaktista. Katsottiin, ettei tutkimusta alueen kalakannoista ja kalastuksesta voida tehdä "laboratorioista käsin" ja "kirjoituspöytien takana". Tutkimuksen tekotapaan liittyvää kritiikkiä antoivat eniten ammattikalastajat, mutta myös muita hyviä neuvoja antaneita löytyi.

Nuoremman polven ammattikalastajat eivät kyseenalaistaneet tutkimustiedon oikeellisuutta siinä määrin kuin muut ryhmät.

"Ovat mielenkiintosta luettavaa, mutta koskevat harvoin tätä aluetta."

"Luotettavin tieto tulis, kun tutkimuksen tekis paikalliset tutkijat, paikallisia kalastajia haastatteleamalla ja koekalastuksin."

Muita tutkimukselle asetettuja toiveita olivat: kokonaisvaltaisempi ote, enemmän pitkäjänteisyyttä, kalavarojen ennustettavuuden entistä parempi tutkimus sekä troolauksen vaikutusten ja kannattavuuden tutkimus.

"Pitäs tutkia vesistöä, eikä pelkkää muikkua."

Tutkimuksen painottumisesta ammattikalastuksen ja vapaa-ajan kalastuksen välillä löytyi kahta eri näkemystä. Vapaa-ajan kalastuksen tutkimus nähtiin tarpeelliseksi sen piiriin kuuluvan suuren kalastajamäärän takia. Toisaalta esiintyi mielipiteitä siitä, että ammattikalastuksen tutkimus on jäämässä jalkoihin, eivätkä tutkimukset tuota heille hyödyllistä tietoa.

"Kalastajat on aina vuoden edellä tutkimusta."

Itse tutkijatkin saivat hieman ryöpytystä ammattikalastusmyönteisyyden lisäksi myös liiasta "virkamiesmäisyydestä":

"Tutkijat on liikaa sidoksissa toimistoihinsa, toimistopöytiinsä ja toimistoaikoihin."

Kaiken kaikkiaan haastatelluilla Oriveden kalastajilla ei tunnu olevan tutkimustiedolle paljoakaan käyttöä. Vain harvat sanoivat saavansa tutkimuksesta tietoa, josta on hyötyä myös omalle kalastukselle. Muilta paikallisilta kalastajilta saatua tietoa sen sijaan käytetään ahkerasti hyväksi. Varsinkin urheilukalastajien keskuudessa on syntynyt ns. sisäpiirejä, joissa vaihdetaan kalastukseen liittyviä tietoja luotettavien kalakavereiden kesken.

"Tottakai (käytän tietoa) - meillä on tiivis sisäpiiri - kerrotaan toisille. Miekki kestän mukana tilanteessa vaikken ussein käviskään (kalassa)."

"Kaikkiin ei oo luottamista. Myökii on nyt otettu sisäpiirissä, että ei kerrota ulkopuolisille tosiasioita - ainakkaan niille, joitten puhheisiin ei oo luottamista."

Hallinto ja neuvonta

"Joskus tuntuu, että kalastushallinto on ihan jätetön - joskus tuntuu, että kalastuskuntainstituutio on instituutiona ihan jätetön."

Suhtautumisessa kalastuskuntiin oli havaittavissa eroja lähinnä niiden toimintaan osallistuvien ja muiden kalastajien välillä. Kiihkeimmin kalastuskuntien ja omistajan valtaa kalastusasioissa ajavat olivat lähes kaikki kalastuskuntien aktiivijäseniä, joilla on voimakas omistusoikeusnäkökulma.

Osa haastatelluista kyseenalaisti kalastuskuntien toiminnan ainakin jossakin asiassa. Nämä henkilöt katsoivat kalastuskuntien jarruttavan kehitystä tai esimerkiksi estävän jonkin kalastajaryhmien kalastusta.

Toinen ryhmä muodostuu niistä, jotka eivät kyseenalaista kalastuskuntien toimintaa, mutta esittävät jotain toivomisen varaa niiden toimintaan. Eräät kalastuskuntien aktiivijäsenet toivoivat parannuksia kalastuskuntien väliseen yhteistyöhön. Myös ammattikalastajat kaipasivat yhteistyötä ja lisäksi parempia luvansaantimahdollisuuksia ammattikalastajille.

Kalastuskuntien toimintaan toivomuksia oli osalla urheilukalastajista, jotka katsoivat kalastuskuntien toiminnan olevan epätasaista ja laajan omistuspohjan sekä omistusoikeusnäkökulman vaikeuttavan päätöksentekoa kalastuskunnissa. Kaikki ryhmään "muut vapaa-ajankalastajat" kuuluvat joko kertoivat suoraan, ettei heillä ole juuri mitään tietoa kalastushallinnosta tai se tuli muutoin ilmi haastattelun kuluessa.

Kalastuskuntien toiminnassa näkevät siis monet asiasta jotain ymmärtäneet toivomisen varaa. Erityisesti Mikkelin läänin puolella tuli kalastuskuntien pienuus ja epätasainen toimivuus monessa yhteydessä esille kalastuksen ongelmia lisäävänä asiana. Muutenkin yleisesti toivottiin enemmän yhteistyötä kalastuskuntien välille erityisesti lupa- ja istutusasioissa. Samalla kalastusalueet saivat hienoista kiitosta toivotun yhteistyön edesauttajana.

"Toiset (kalastuskunnat) hoitavat asiansa helevetin huonosti ja toiset erittäin hyvin."

"Kalastuskunnat on monesti turhan pieniä, varmasti semmonen iso kalastuskunta toimis paremmin, kun sillä ois suuremmat lupatulot ja paremmat mahdollisuudet istutuksiin. Pienet kalastuskunnat tahtoo nukahtaa ja kaikki ei oo ees järjestäytyne."

"Kalastuskuntien rajat pitäs muotoilla uuvvestaan. Kalastuskunnat on nyt liian pieniä ja repaleisia, niistä pitäs muokata kylien rajojen mukasia." ¹

Toisaalta yhteistyön ja kalastusalueiden pelättiin kaventavan omistajien omaa päätösvaltaa. Epäiltiin, että ammattikalastajat pääsevät "niskan päälle" kalastusalue toiminnan avulla tai yhteistyö muuten loukkaisi omistusoikeutta.

"Muan suat omistoo, muttet sua pättee mitä sillä tiet - Tämä pätee niin kalavesiin, kun mehtäänkin."

¹ Mikkelin läänissä vesioikeudellisten kylien rajat eivät noudata maa- ja metsäoikeudellisten kylien rajoja samalla tavoin kuin muualla maassa (Lappalainen 1995, 72).

"Myö myyvään ite luvat niin kauan, kun pystyttään."

Usein toivottiin vapaaehtoisuuteen perustuvaa yhteistyötä eli sellaisia toimintatapoja, jotka eivät horjuta omistajien asemaa. Kalastusaluetta ei siis koettu tällaisena vapaaehtoisuuteen perustuvana yhteistyövaihtoehtona.

"Kalastuskuntien tulisi omatoimisesti lyöttäytyä yhteen - jos ylhäältä päin asioita ruvetaan määräilemään se tuo ongelmia."

Vastaavasti tämä omistusoikeuden korostaminen nähtiin usein yhteistoiminnan esteeksi tai jarruksi.

"Paremmän kalaveden aikaansaamiseksi tarvittaisiin yli kalastuskunnan rajojen menevää yhteistyötä. Se on kuitenkin ongelmallista, sillä silloin törmätään hankaluuksiin omistusoikeuden ja sen loukkaamisen kanssa."

Kalastuskuntiin kriittisimminkään suhtautuneet eivät yleensä olleet täysin varmasti kokonaan kalastuskuntien syrjäyttämisen kannalla, vaan pikemminkin toivottiin kalastuskuntien syrjäyttämistä joissain tietyissä asioissa tai kalastuskuntien päätöksentekokulttuurin muutosta.

"En ymmärrä omistajien tarvetta rajoittaa toisten kalastusta. Vaikka koko suomen viis miljoonainen kansa lähtis kerralla vesile, on siellä vähän harvassa vielä niitä täpliä - kyllä siellä vene toistaan ehtii."

"Kalastuskunnissa istuu niitä vanhoja jäbejä, jotka haluaa olla napoja, nämä muutamat sekottaat koko homman."

"Kalastuksen päätöksenteon pitäis muuttua ajan mukana. Nyt eletään 90-lukua, eikä oo tarkoituksenmukasta toistaa vuuvvesta toisseen samoja jo 70-luvulla tehtyjä päätöksiä."

Kalastuskunnat ovat periaatteessa tuttuja lähes kaikille ja lähes kaikilla oli myös jonkinlainen mielikuva niiden toiminnasta. Ylemmistä hallintoelimistä ja kalastusneuvonnasta sen sijaan on enää harvemmillä, aktiivisimmilla kalastajilla sekä yleensä kalastukseen liittyvässä toiminnassa muutenkin mukana olevilla tietoa ja mielipiteitä. Tämän asian voikin sitten tulkita eri tavoin:

"Onpa organisaatio takana mikä tahansa, mutta kunhan se ei näy, vaan toiminta on joustavaa. Hallinto ei saa vaikeuttaa tilannetta."

"Päätöksiä tehään pöytien takana liikoo - pitäis kuunnella vähän tätä porukkaa. Eikä pelkästään joitain vanhoja kalastuskuntien jäbejä, vaan myös muuta kalastajaporukkaa."

"Toivottavasti teile sattuu vielä semmonen vanhan ajan kalastaja, joka malittaa sannoo suoraan mitä ne on nää herrojen suunnitelmat."

"Semmosta, ettei meikäläinen oikein ymmärrä."

Kalastusalueen suhteen mielipiteet hajaantuivat niihin, jotka katsoivat alueen olevan hyvä asia, koska se on lisännyt kalastuskuntien välistä yhteistyötä ja yhtenäistänyt päätöksentekoa alueella, sekä niihin, jotka katsovat sen olevan huono asia, koska se lisää ammattikalastajien valtaa omistajien vallan kustannuksella.

"Kalastusalue on kyllä helpottanu hieman - on saatu poikasten istutuksia yhteisiksi ja suunnitellummiksi."

"Päätöksentekoa ei saa viijjää kalastuskunnilta ylemmille hallinnon tasoille, koska siellä halutaan lisätä pelkästään ammattikalastajien etua."

"Hallinto toimii ihan hullunkurisesti. Valta on olevinnaan annettu kalastuskunnille ja ne ei voi kuitenkaan toimii. Ylemmät hallintoelimet ei kunnioita kalastuskuntien päätöksiä."

Kalastusalueen positiivisena asiana kokeneet ovat eri ryhmien edustajia. Mainituin perustein negatiivisesti siihen suhtautuneet ovat puolestaan lähinnä kalastuskuntien aktiiveja.

Kalastusalue sai myös toisenlaista negatiivista palautetta. Eräät aktiiviset viehekalastajat katsoivat, että alueiden rajoja on vesillä vaikea hahmottaa. Nykyisen järjestelmän sijaan toivottiinkin koko Oriveden yhtenäistä kalastusalueetta. Kalastusalueiden yhtenäiseen viehelupakäytäntöön suhtauduttiin yleisesti ottaen positiivisesti. Kukaan ei ainakaan halunnut poistaa kalastusaluekohtaisia viehelupia.

Maaseutuelinkeinopiirien kalatalouden vastuualueiden toiminnasta mielipiteitä löytyi vain harvoilta. Nämä harvat olivat aktiivisimpia kalastuksen toimijoita. Erityisen negatiivista sanottavaa maaseutuelinkeinopiirien kalatalouden vastuualueista ei ollut kenelläkään. Pikemminkin sen katsottiin hoitaneen suhteensa neuvontajärjestöjä paremmin, varsinkin ammattikalastajiin päin.

"Siellä kun käypi pöyvään takana kirroilemassa, nin asiat sujuu."

Kritiikkinä, joka kohdistuu samalla myös neuvontaan, mainittiin hallinnon ja neuvonnan huonot keskinäiset suhteet. Valtakunnantason kalastushallinto sai puolestaan pelkästään negatiivisia mainintoja. Sieltä katsottiin puuttuvan asiantuntemusta kala-asioissa. Kalastuksen nähtiin olevan pelkkä "heittopussi" eri ministeriöiden välillä ja kalastusasioissa katsottiin tarvittavan valtakunnallista profiloimista; mitä sisävesikalastus itseasiassa merkitsee Suomelle ja mitkä ovat sen mahdollisuudet EU:ssa.

"Ei muuten, mutta miten ne tuossa ministeriössä, ku ei oo asiantuntijoita."

Lisäksi pari haastateltua mainitsi yleensäkin koko hallinnon olevan liian hajaantunut ja monimutkainen sekä sisältävän turhia päällekkäisyyksiä. Kalastushallinnon ulkopuolelta mainittiin vesipiiri Puhoksen syväväylän ruoppauksessa aiheutuneiden korvauskiistojen takia. Tämä on konkreettinen esimerkki siitä, miten ylemmän hallinnon hajanaisuus vaikuttaa paikallisella tasolla.

Kalastusneuvonnan puolelta "rikinkatkuisia" hajamainintoja sai kalatalouskeskus, jonka katsottiin ajavan pelkästään ammattikalastajien etuja keinoja kaihtamatta kalastuskuntien

kustannuksella. Neuvonnan nähtiin myös samalla etääntyneen kauas tavallisen vapaa-ajan kalastajan tarpeista.

3.3.2 Suhtautuminen kalastuslupajärjestelmään

Eniten lupia hankittiin kalastuskuntien luvanmyyjiltä ja toiseksi eniten joltain yleiseltä luvanmyyntipaikalta, kuten kaupasta, kioskista tai huoltoasemalta. Muutama haastateltu sanoi hankkivansa luvat maaseutuelinkeinopiiristä tai maksavansa postiin.

Koska haastateltaviin kuului suhteellisesti ottaen suuri joukko kalastuskuntien aktiivijäseniä, joista useilla oli lupia itselläänkin myynnissä, se lisäsi huomattavasti kalastuskunnan edustajalta luvat ostaneiden osuutta. Muiden kalastajien suosimia luvanostopaikkoja olivat kiistatta keskeisellä paikalla sijaitsevat luvanmyyntipisteet.

Lupien saatavuudesta oli yhtä lukuunottamatta kaikilla haastatelluilla jotain kommentoitavaa. Yleisin muutosehdotus luvanmyyntiin oli myyntipaikan keskittäminen paikkakunnittain keskeiselle, aina auki olevalle, näkyvälle paikalle. Usein toivottiin myös parempaa tiedottamista luvista ja niiden myyntipaikoista.

Yllättävän monet, lähes kaikki kalastuskuntien aktiivijäsenet ja pari ryhmän "muut vapaa-ajankalastajat" edustajaa olivat sitä mieltä, ettei lupajärjestelmässä ole mitään erityistä parannettavaa Oriveden alueella. Lisäksi osa kalastuskuntien aktiiviosakkaista tunsii tarvetta ainoastaan lisätä tiedotusta lupa-asioissa. Tiedotuksen tarpeen katsottiin koskevan itse lupiin liittyvien seikkojen lisäksi niiden myyntipaikkoja.

"Meillä suapi lupia, siitä ei jä kiinni."

"Lupia kyllä saa, kunhan tietää mistä."

"Lupia on hyvin saatavilla - tiedottaa voisi paremmin. Tälläkin hetkellä tosin lehissä ilmoitetaan mistä niitä saa, jos viihtii kahtoa."

Näissä mielipiteissä korostui kalaveden omistajien oman vallankäytön tärkeys. Lupien myynti haluttiin pitää itsellä, jotta kalastuksen sääntelykin pysyisi omistajilla. Nykyisiä keskitettyjä luvanmyyntipisteitä ei kuitenkaan tuomittu.

"Lupia ei oo aina hyvin saatavilla, ku ei oo enää kyläkauppoja, huoltoasemia ja semmosia. Tosin kaikki ei maksa lupia, vaikka miten löytyy tarjontaa."

Samalla tuotiin esille se, että vaikka tiedotusta lisättäisiin ja lupien myyntiä muutettaisiin, on aina niitä, jotka kalastavat ilman lupia. Kalastuskuntien puolella sitä pidettiin yhtenä perusteluna sille, ettei lupien myyntiä luovuteta muualle. Sitä, miten yleistä välinpitämättömyys kalastusluvista on, on tämän tutkimuksen pohjalta hyvin vaikea arvioida. Haastatelluista vain yksi jätti kaikki luvat hankkimatta ja sen lisäksi parilla haastatellulla oli selvästi vajavaiset kalastusluvat. Suurimpana tekijänä näissä tapauksissa oli ilmiselvästi laiskuus mutta myös tiedon puute.

Sekä keskeistä luvanmyyntipaikkaa että parempaa tiedotusta kaipasivat erityisesti urheilukalastajat ja ryhmän "muut vapaa-ajankalastajat" nuoret, koulutetut, liikkuvat kalastajat. He ehkä ovatkin kokeneet parhaiten lupien saannin hankaluuden vieraalla paikkakunnalla liikkuvan kalastuskäyttäjytymisensä vuoksi. Pari näistä olisi ollut valmis syrjäyttämään kalastuskunnat kokonaan lupa-asioissa. Lisäksi monien ehdotukset järjestelmän uudistamiseksi merkitsisivät käytännössä kalastuskunnan syrjäyttämistä lupien

myynnissä.

"Lupien saannissa olisi kehittämistä - lupien saanti on taattava myös mielijohteen perrään lähtijöille."

"Myyntipaikat esiin esimerkiks tienvarasiin."

"Lupia pitäis olla joustavammin saatavissa - R-kioskikamaa."

"Tulis olla lupapaikka - yksi myyntipiste kylällä, josta sais esimerkiks kunnan alueelle kaikki luvat."

Ammattikalastajien muutosehdotukset luvanmyyntijärjestelmään heidän omien lupiensä osalta olivat lähinnä kalastuskuntien vallan rajoittamiseen tähtääviä. Haluttiin erityisasemaa ammattikalastajien luvulle ja jopa kalastuskuntien sivuuttamista ammattikalastajien lupien myöntämisessä. Haastatteluissa ilmeni myös vanhojen ja uusien ammattikalastajien välinen ero kalastuslupien saannin suhteen. Vanhat ammattikalastajat ovat aikanaan, ennen ammattikalastuksen suurempaa vastustamista, hankkineet asemansa kalastusalueellaan. Heillä ei näin ollen ole suurempia ongelmia kalastuslupien saannin suhteen. Uusille ammattikalastajille luvansaanti voi sen sijaan olla hyvinkin hankalaa.

"Kyllä niitä tuntuu lupia rahalla suavan, joitakin semmosia kalastuskuntia on, jotka ei myö miule."

"Ammattikalastukselle tulis olla yhtenäisempi lupa-alue ja jonkinlainen erityisasema lupa-asioissa."

"Lupajärjestelmä tulisi uudistaa kokonaan siten, että kaikki järvialueet olis saman luvan piirissä, jotta kalustoa voisi siirtää kalakantojen mukaan."

Lupa-asioissa haastateltavat jakaantuivatkin hyvin selkeästi kahteen ryhmään. Uudistuksen näkivät tarpeelliseksi urheilukalastajat ja ryhmän "muut vapaa-ajankalastajat" liikkuvat nuoret kalastajat sekä ammattikalastajat. Järjestelmän ennallaan säilyttämisen kannalla olivat puolestaan kalastuskuntien aktiivit ja ryhmän "muut vapaa-ajankalastajat" yhden kalastuskunnan alueella kalastavat haastatellut.

Ammattikalastajia lukuunottamatta oltiin yleensä ottaen tyytyväisiä myönnettyjen kalastuslupien määrään. Muut ryhmät eivät valittaneet ainakaan liian vähistä luvista, jotkut sen sijaan ehdottivat yksikkömäärän rajoittamista etenkin verkkokalastuksessa. Kesämökkiläisten lupien määrää kommentoivat eräät kalastuskuntien aktiivit, joiden mielipiteet asiasta menivät ristiin:

"Keinotekoset yksikkörajoitukset mökkiläisille on älyttömiä."

"Ei mökkiläisetkään tarvihe yli viijelä verkola pyytee."

Kalastusluvista vieheluvat nähtiin muihin kalastusmuotoihin verrattaessa kohtuuttoman kalliiksi. Usein toivottiinkin lupamaksujen porrastamista suhteessa saaliin määrään. Erityisesti asiasta mainitsiat urheilukalastajat, sekä muut viehekalastusta harrastavat. Troolilupien hintoja haluttiin puolestaan korottaa erityisesti kalastuskuntien aktiivien taholta.

"Että saatas hinta kohalleen suhteessa trooli - verkko - uistin, miusta uistin on suhteettoman kallis muihin verrattuna."

"Perusmaksu kalastuksesta saisi olla pienehkö, muut maksut periaatteella, minkä otat sen maksat."

"Lupamaksut on hassunkurisia - verkkolupa voi maksaa 5 mk ja lisäustin 20 mk tai yli."

Jokunen ryhmän "muut vapaa-ajankalastajat" edustaja mainitsi myös kalastulupien monimutkaisuudesta:

"Yks lupamaksu alueella, ei lisävapamaksuja ym. vattulointeja ja tutkiskeluja."

Yhteislupa-alueet saivat periaatteessa paljon kannatusta, mutta erilaisia uusia alue-ehdotuksia oli todella kirjava valikoima. Mitään yhtenäistä yhteislupa-alue toivetta ei tunnu löytyvän. Eniten tyytyväisiä nykyiseen järjestelmään oltiin verkko- ja ammattikalastuksen osalta. Vieheelle puolestaan haluttiin entistä suurempia lupa-alueita, useimmiten joko koko Oriveden kattavia tai läänikohtaisia lupia. Kukaan ei toivonut nykyisten yhteislupa-alueiden poistamista.

Jos ammattikalastukselle ehdotettiin tai sallittiin suurempia lupa-alueita, ne sidottiin yleensä johonkin ehtoon, kuten:

"Ilman yhteiskunnan tukea pärjääville"

"Poislukien troolit"

"Vain ammattimaiselle verkkokalastukselle"

"Kaavoitetussa vesistöissä"

"Lisenssiöidyssä tilanteessa "

Ryhmittäin tarkasteltuna kalastuskuntien aktiiveissa oli eniten nykyiseen yhteislupa-alueisiin tyytyväisiä. Erityisen selvästi tämä ero muihin ryhmiin nähdessä näkyy suhtautumisessa viehekalastuksen yhteislupa-alueisiin. Suurin osa kalastuskuntien aktiiveista pitää nykyisiä lupa-alueita riittävinä, kun kaikki muut esittävät viehepyynnille entistä suurempia yhteislupa-alueita. Urheilukalastajien ryhmä puolestaan erottuu muista siinä, että heidän toivonsa viehekalastuksen yhteislupa-alueesta on useimmiten läänikohtainen. Muutoin ehdotetuissa yhteislupa-alueissa ei ole havaittavissa mitään ryhmäkohtaisia yhtäläisyyksiä.

Hieman yllättäen lääninraja ei tuntunut olevan lupa-asioissa kalastajille mikään ongelma tai sitä ei noteerata. Kukaan ei nostanut esille lääninraja kysymystä tässä yhteydessä, vaikka eri läänit yhdistäviä yhteislupa-alueita joskus toivottiinkin.

3.3.3 Suhtautuminen erilaisiin kalastuksen ohjauskeinoihin

Aika- ja aluerajoitukset hyväksyttiin poikkeuksetta biologisin perustein. Kuhan kutuajan rauhoitusta pitivät kaikki tarpeellisena. Jokunen haastateltu katsoi olevan tarvetta näihin rajoituksiin myös muikun pyynnin osalta. Useita toivomuksia esitettiin myös istutus-alueiden määräaikaisesta rauhoittamisesta. Mielenpiteissä korostui kuitenkin todellisen

tarpeen selvittäminen ennen rajoitusten asettamista sekä rajoitusten muokkaaminen kalakantojen mukaan.

"Tulisi ensin kehittää selkeät mittarit toimenpiteitten teholle."

Luonnonsuojeluperusteisiin aluerajoituksiin suhtautuivat periaatteessa lähes kaikki myönteisesti. Vain kaksi haastateltua esitti asiasta pelkästään negatiivisen kannanoton. Käytännössä luonnonsuojelun perusteella rauhoitettavien kalastusalueiden toteuttamiselle asetettiin kuitenkin useita erialasia ehtoja ja epäilyksiä. Suojelualueita epäiltiin perustettavan väärin perustein ja alueiden kokoon ja sijaintiin esitettiin usein ehtoja.

"Luonnonsuojelun perustella rauhoittaminen tapahtuu usein väärillä perusteilla. Esimerkiks joittenkin henkilöiden kesämökkirauhan turvaamiseksi."

"Asialliset alueet hyväksyttäviä, kunhan norppakantaa ei päädetä liian isoksi."

Jonkun verran oli myös havaittavissa pelonsekaista ajattelua luonnonsuojeluperusteista vesistöjen rauhoittamista kohtaan. Suojelussa pelättiin mentävän liian pitkälle. Se nähtiin yhtenä uhkana omalle kalastukselle, joskaan ei kovin konkreettisena. Moni viittasi myös siihen, että suojelu toteutuu tai sen pitäisi toteutua itsestään.

"Myö ei olla oikein hylykeen kanssa välilöissä." (Norppa voi tuoda mukanaan alueelle luonnonsuojelijat ja aiheuttaa kalavesien menetyksen.)

"En ole sille oikein lämmennyt, voi olla turhan vaikea tapaus - luonnonsuojelussa on haukattu liian iso pala."

"Virkestyskalastus on yhtä luonnonsuojelua."

"Kalastajille tulis olla itsestäänselvyys esimerkiksi norpan suojelu. Ensinnä valistus ja julkisuus (positiivisessa mielessä), jos ei toimi, niin sitten vasta rajoitukset."

Alueella nyt olevaan suojelualueeseen suhtautuivat myönteisesti sen kanssa kosketuksiin joutuvat kalastajat. Kukaan ei myöskään nähnyt tarvetta perustaa Orivedelle uusia suojelualueita. Suojelualueiden käytännön toteutus koettiin tällä alueella hankalaksi. Sen sijaan useampi haastateltu mainitsi Koloveden hyvänä esimerkkinä suojelualueista.

"Esimerkiksi Kolovedellä paikallaan - jos rauhotetaan muuten, on myös häiritsevää kalastusta rajoitettava."

"Esimerkiks norpan pesimäpaikat vois rauhoittaa, jos kalastajat ei ite älyä jättää alueita rauhaan - mutta kuka se sanoo, miten iso alueen tullee olla."

Ilman mitään "muttia" luonnonsuojeluperusteiset aluerajoitukset vesistöihin hyväksyi yhdeksän haastateltua. Ryhmittäin tarkasteltuna ei eri ryhmien välille muodostunut minkäänlaisia eroja suhtautumisessa suojelualueisiin.

Pyydysten käyttörajoituksista useimmat mainitsivat troolauksen rajoittamisen. Jonkin

verran kannatettiin myös verkkojen ja katiskoiden määrän rajoittamista. Rajoitusehdotukset vaihtelivat viidestä kahteenkymmeneen verkkoa tai katiskaa (vapaa-ajan)kalastajaa kohden.

"Troolit pois ja silmäkoko verkolle suuremmaksi."

"Ei oikein muille, kun troolille."

"Troolin ja isorysän käyttöön rajotukset. Troolin ja isorysän luvat tulisi kiintiöidä. Paasivedelle sopiva määrä olis 10 rysää ja 2 troolia. Luvat voitais myyvä keväisin huutokaupalla."

Pyydysten rakennetta koskevista rajoituksista eniten mainittuja olivat verkkojen silmäkokoja koskevat rajoitukset. Yleisemmin toivottu verkon solmuväli selkävesille oli 50 mm. Pari haastateltavaa muistutti tässä yhteydessä siitä, ettei rajoituksissa tulisi kuitenkaan mennä kohtuuttomuuksiin. Jotkut esittivät myös troolin kokoon liittyviä rajoituksia.

"Rakennerajoitukset muuten hyviä mutta lahukoissa vois pyytää pienemmälläkin silmäkokoilla. - Verkkojen silmäkokoja on rajotettu liian nopeesti matalilla roskakala-alueilla."

"Silmäkokorajotukset on hyviä olla olemassa mutta niitä on muutettava kalakantojen mukkaan."

"Hyviä mutta nekin vaikeita valvoa. Verkkopyyntiä suunnataan eri kalalajeille erikseen. Se tuo ongelmia missä mikään koko sallitaan."

Eräs pyydysten rakennetta koskeva rajoitusehdotus oli tiettynä aikana tapahtuva vieheiden koukkujen vähentäminen alamittaisten kalojen pois päästämisen helpottamiseksi. Myös vapojen määrän rajoittamista esitettiin.

Rajoitusehdotukset jakaantuivat kutakuinkin tasaisesti eri ryhmien kesken. Kaikista ryhmistä löytyi sekä viehe- että verkko- ja katiskakalastuksen rajoittajia. Samoin troolausta halusivat rajottaa käytännössä kaikki muut paitsi itse troolaajat.

Yleisimmin pyydysten käyttörajoitusten ja rakennetta koskevien rajoitusten tarvetta perusteltiin saaliin määrän rajoittamisella, saaliin laadun sääntelyyn viittaavilla asioilla sekä pyydysten soveltuvuuden "passaamisella" alueen ja kalalajin mukaiseksi.

Saaliskiintiöt olisi tutkimusalueella valmis hyväksymään vain muutama haastateltu ja hekin epäilivät vakavasti sen käytännön toteutusta valvonnan suhteen. Saaliskiintiöiden nähtiinkin olevan käytännössä toteutettavissa vain rajatuilla ja valvotuilla erikoisalueilla.

"Voisi olla rajatuilla alueilla mutta mahottomia näillä alueilla valvoa."

"Voisivat olla mutta kontrollointi on vaikeaa - vois olla "catch and release" tyyppisiä juttuja."

"Kiintiö sopiva, niin homma seleevee - kuka se takovvaa, että sitten suapi sen kiintiön täyteen."

"Voisivat olla paikallaan täälläkin ainakin ammatti- ja puoliammattikalastajille ja vapaa-ajan kalastajillekin esimerkiksi kolme kalaa vuorokaudessa. - Valvonta tulis järjestää."

Hieman usemmin kuin vapaa-ajan kalastajille, saaliskiintiöitä olisi asetettu ammattikalastajille mutta niissäkin todettiin kontrollointi vaikeaksi. Ammattikalastajien omaan ilmoittamiseen ei luotettu.

"Ei sisävesille - virkistyskalastajat ei sua niin paljoo ja ammattikalastajia ei voijja valavoo."

"Voisivat olla lähinnä ammattikalastajilla mutta mitenkäs niitä valvot."

Yleisin peruste saaliskiintiöiden hylkäämiselle olikin niiden vaikea valvottavuus, jotkut katsoivat niiden myös olevan tarpeettomia nykyisillä kalakannoilla ja saalismäärillä. Monien mielestä saaliskiintiöt voidaankin korvata muilla rajoituksilla.

"Ei oikein selkeitä, ennemmin muut keinot. Kotitarvekalastajille yksikkörajoitukset, viis verkkoa tms. Ammattikalastajille ei rajoituksia valikoiville pyydyksille. Ammattikalastajat tuntevat vastuun verkkojen käytössä."

"Ei saaliskiintiöitä - Ammattikalastajat valehtelloo ja muut ei sua niin paljoo - Hyvä, jos 60 prosenttiin kalastajien jutuista on uskomista."

"Sillonhan se ois käytettävä hyväksi, kun sitä kalloo siellä on."

Yleisin vastaus kysyttäessä kalastajien omaa halukkuutta siirtyä toiselle alueelle kalastamaan, jos pyyntialueita jaettaisiin kalastajaryhmien kesken, oli ehdoton ei. Koko ajatusta 'kalavesien kaavoituksesta' pidettiin useimmiten huonona. Lähes kaikki kalastuskuntien aktiivit suhtautuivat kaavoitusajatukseen erittäin negatiivisesti. Ammattikalastajat puolestaan suostuivat ainakin pohdiskelemaan kysymystä.

"Missäs sitä kalastas, jos ei tässä lähivesillä."

Muiden osalta mielipiteet hajosivat, mutta painoutuivat kuitenkin negatiiviseen suuntaan. Kaavoitukselle löytyi kuitenkin myös kannatusta lähinnä joidenkin erittäin aktiivisten kalastajien ja muussakin kalastukseen liittyvässä toiminnassa mukana olevien taholta. Ammattikalastajat ehkä kokivat ajatuksen hieman realistisempänä kuin muut, sillä he kokivat usein kaavoituksen olevan heille arkipäivää jo nyt:

"Ammattikalastushan on jo nyt rajattu yleisvedelle."

"Miula on se käsitys, että yleisvesialueet on tarkotettu ens sijasesti ammattikalastajille."

Jotkut kommentit vaikuttavat kuitenkin enemmänkin sarkastisilta, kuin varsinaisesti hyväksyviltä:

"90 prosenttia alueista ammattikalastajille, niin ajatus olisi erinomainen. Semmoset alueet, joita ei voida ammattikalastuksella hyödyntää, voitaisiin jättää muulle kalastukselle."

"Mihinkähän ne miut laittas, mie voisin olla valmis lähtemään mihin vuan, jos ois markkinat. Turhahan tätä on mehtään kannettavaks pyytee."

Monilla varsinkin vähemmän liikkuvilla kalastajilla tuntuu olevan vuodesta toiseen samat kalapaikat, joista ei olla valmiita luopumaan. Perinteisillä paikoilla on pienestä pitäen opittu kalastamaan ja tunnetaan paikalliset olosuhteet niin, että saadaan mieleistä saalista. Uusille paikoille siirtymien vaatisi uuden opettelua ja aikaa. Tällaisia kalastajia ovat tässä tapauksessa lähinnä kalastuskuntien aktiivit ja ryhmän "muut vapaa-ajankalastajat" kotitarvetta painottavat jäsenet.

"Tämä kalastuskunnan 2500 hehtaaria riittää miule hyvin."

"En olisi valmis kaavoitukseen. Kalastan nyt melkein vakipaikoilla - meillä on olemassa semmonen kirjottamaton sääntö, että ei viijä pyytöjä toisten alueelle."

Toisaalta kaavoituksessa pelätään sekä perinteisillä paikoilla kalastavien että ammattikalastajien taholta myös kalastusmatkojen pitenemistä.

"Harvoin kalalla käyville kalastuksesta saatu hyöty jäisi kalavesiä jaettaessa pieneksi suhteessa esimerkiksi mahdollisiin pitkiin siirtymiin kalastusalueelle - Perinteisten kalastajien etu kärsii, jos alueita rajataan tietyille ryhmille."

Yksi keskeinen peruste kaavoitusajatuksen tyrmäämiselle oli, ettei vesistöön tarvita enää lisää rajoja, kun entistenkin kanssa on jo hankaluuksia.

"Kaavoituksessa ei ole mitään järkeä, nytkin on rajojen kanssa vaikeuksia."

"En kannata kaavoitusta - sopu saatava muulla tavalla - ei rajoja tuonne järveen."

Ne, jotka suhtautuvat joko myönteisesti tai eivät aivan täysin tyrmää kaavoitusajatusta, ovatkin jo nyt tottuneet kiertämään useita alueita ja heidän kalastuksensa on usein liikkuvampaa vapakalastusta. Nämä myönteisesti kaavoitukseen suhtautuneet kalastajat tunsivat hyötävänsä mahdollisesta kaavoituksesta riitojen vähenemisen ja paremman "toivesaaliin" saamismahdollisuuden kautta.

"Periaatteessa olisin valmis hyväksymään, jos virkistyskalastusalueella olisi sitten hyvät edellytykset kalastukselle."

Toisaalta negatiivisen suhtautumisen yleisin peruste oli, että kaavoitus lisäisi riitoja:

"Siinä se vasta kätteus tulloo, jos sie ruppeet semmosia tekemmään."

"Kala on aina parempaa toisella rannalla."

"En, jos ammattikalastajille määrätään tämä alue, lähtis missään tapauksessa pois."

Kun aluerajoituksista kysyttiin yleisellä tasolla, olivat aiempaa useammat valmiita rajaamaan eri alueita erilaisille kalastajille. Osa haastatelluista hyväksyi aluerajoitukset 'kaavoituksena sinänsä', osa 'kaavoituksena konfliktitilanteessa' ja useat ehdottivat ainakin osittaisia aluerajoituksia, käytännössä lähinnä ammattikalastajien rajaamista yleisvedelle, mutta myös jonkin alueen rajaaminen pelkäästään viehekalastukselle tuli esille joissakin haastatteluissa.

"Kaikkiällä muualla maailmassa on pystytty siihen, niin miksei Suomessakin."

"Varsinkin kausiluontoisesti olisin valmis kaavoitukseen - se vähentäisi ristiriitoja."

"Kaavoitus on välttämätön tulevaisuudessa. Ammatti-, urheilu-, ja virkistyskalastuksen harjoittaminen rinnakkain ei ole tuloksellista - Tämä on kehityksen välttämätön suunta."

"Trooleilla vois olla määrätty alue, jossa voivat vettää - jos sellasia järvellä yleensä on. Verkkomiehille ei oikein voi määrätä aluetta."

Huomattava on kuitenkin se, että aktiivisimpia kalavesien kaavoituksen kannattajia lukuunottamatta muut epäilivät voimakkaasti sen käytännön toteutusta. Miten alueet rajataan? Minkä kokoisia alueet tulisivat olemaan? Kuka päättää alueiden jaosta? jne. Tietysti oli myös suuri ryhmä niitä, jotka eivät sulattaneet ajatusta kaavoituksesta tässäkään yhteydessä.

"En hyväksy kaavoitusta, enkä muuta lokerointia."

"Voisi aiheuttaa riitoja tyylisiin: Tuolla on paremmat kalavedet käytössä, kun miulla."

"Kala on haettava sieltä, missä sitä on."

"Olis kun sumpusta kalastamista."

4 KALASTUKSEEN LIITTYVIEN HYÖTYJEN TALOUDELLINEN ARVIOINTI

4.1 Teoriaa ympäristöhyötyjen mittaamiselle

Teoria ympäristöhyötyjen mittaamiselle määritellään mikrotalousteorian kuluttajan teoriassa, jossa tarkastellaan kuluttajan hyvinvointia, sen muutoksia ja muutosten mittaamista. Käytännön tasolla tämä pelkistyy ihmisten maksuhalukkuuksien selvittämiseen ja niiden tarkasteluun.

4.1.1 Kuluttajan ylijäämä ja maksuhalukkuus

Maksuhalukkuus (WTP; willingness to pay) määritellään suurimmaksi rahasummaksi, uhraukseksi, jonka yksilö on valmis vapaaehtoisesti maksamaan hankkiakseen tietyn hyödykkeen. Maksuhalukkuus kuvaa rahamääräisenä sen hyötyvirran arvoa, jonka kuluttaja kokee tämän hankkimansa hyödykkeen kautta.

Kuluttajan ylijäämällä (consumer surplus) tarkoitetaan määritelmällisesti sitä erotusta, jonka kuluttaja olisi valmis maksamaan jostakin tuotteesta suhteessa siihen mitä hän markkinoilla todellisuudessa joutuu maksamaan. Näin kuluttajan ylijäämä ilmoittaa siis hyödykkeen tuottaman "ylimääräisen" tarpeentyydytyksen suuruuden rahamääräisenä. Hinnattoman hyödykkeen tapauksessa kuluttajan ylijäämä on yhtäläinen maksuhalukkuuden kanssa. (Esim. Pearce ja Turner 1990, 125-127)

Hinnan muutoksen hyvinvointivaikutuksia tarkasteltaessa kysymys on siitä rahasummasta, joka kuluttajalle täytyy antaa tai ottaa kuluttajalta pois, jotta hän saavuttaisi alkuperäisen hyötytason muuttuneilla hinnoilla tai muuttuneiden hintojen mukaisen hyötytason alkuperäisillä hinnoilla. Ensimmäistä mittaa kompensoiva muutos (CV; compensating variation) ja jälkimmäistä tilannetta ekvivalentti muutos (EV; equivalent variation). (Esim. Johansson 1990, 39)

Vastaavasti määrän muutoksen hyvinvointivaikutuksia tarkasteltaessa kyse on rahasummasta, joka kuluttajalle täytyy antaa tai ottaa kuluttajalta pois, jotta hän saavuttaisi alkuperäisen hyötytason muuttuneella määrällä tai muuttuneen määrän mukaisen hyötytason alkuperäisellä määrällä. Ensimmäisessä tapauksessa yksilö on siis uudella määrän tasolla ja vanhalla hyödyn tasolla. Korvaava ylijäämä (CS; compensating surplus) on tällöin sellainen tulojen muutos, joka korvaa hyödykkeen määrän muutoksesta aiheutuvan hyödyn muutoksen. Ekvivalentti ylijäämä (ES; equivalent surplus) puolestaan muodostetaan kuten kompensoiva ylijäämä, mutta vertailukohdaksi valitaan alkuperäinen, muutosta edeltävä hyödykkeen määrä. Näin ES on se tulojen muutos, joka johtaa samansuuruiseen hyödyn muutokseen, kuin muutos ympäristöhyödykkeen määrässä. (Esim. Just ym. 1982, 88-89)

Hyötyjen jaottelun perustana on ympäristöhyödykkeen taloudellisen kokonaisarvon (total economic value, TEV) käsite. Kokonaisarvo koostuu käyttäjän arvoista (user values, UV) ja olemassaoloarvoista (non user values, NUV), jotka ilmaistaan rahayksiköissä. Kokonaisarvoon sisältyvät kaikki ne hyödyt, joita kyseisen ympäristöhyödykkeen

säilyttäminen tai parantaminen saa aikaan.

TEV on korvaava muutos-käsitteen avulla ilmaistuna minimisumma, jonka kuluttaja vaatii kompensaaiona pysyäkseen samalla hyvinvoinnin tasolla ilman ympäristöhyödykettä, kuin hän olisi sen säilyessä. Ekvivalentti muutos -käsitteen avulla ilmaistuna TEV on kuluttajan maksimimaksuhalukkuus ympäristöhyödykkeen säilyttämisestä. (Esim. Johansson 1990, 36)

Ympäristöhyödykkeen kyseessä ollessa korvaavan ja ekvivalentin muutoksen soveltaminen on usein vaikeaa, koska ympäristöhyödykkeitä koskevat päätökset tai politiikkamuutokset eivät useinkaan aiheuta hinnanmuutoksia, vaan muuttavat tavallisesti määriä tai laatuja. Tähän vaikuttaa mm. se, ettei ympäristöresursseilla käydä kauppaa yksityisillä markkinoilla. Vertailtaessa mittareiden tarkoituksenmukaisuutta, palautuu ongelma vallitseviin olosuhteisiin ja kysymykseen, johon haetaan vastausta.

4.1.2 Contingent valuation -menetelmä

Kuluttajien preferenssien paljastamisongelman ratkaisemiseksi on kehitetty useita erilaisia menetelmiä, jotka voidaan jakaa suoriin (subjektiivisiin) ja epäsuoriin (objektiivisiin) menetelmiin. Suorista menetelmistä tärkein on contingent valuation -menetelmä, joka on viime vuosina vahvistanut asemiaan myös objektiivisiin menetelmiin nähden.

Contingent valuation-menetelmä on parhaimmillaan juuri sellaisissa tapauksissa, joissa epäsuorien tutkimusmenetelmien käyttö ei onnistu tai ei ole mielekästä. Tällaisia ovat esimerkiksi markkinattomista ja siten hinnattomista hyödykkeistä, jollaisia esim. ympäristöhyödykkeet usein ovat, saatujen hyötyjen arvottamisongelmat.

Menetelmän perusidea on yksinkertaisuudessaan se, että järjestetään kirjeitse kysely tai suora haastattelu, jossa yksilöitä pyydetään arvioimaan maksuhalukkuuttaan kyseessä olevien hyödykkeiden määrän tai laadun vaihtelujen suhteen. Kysytään esimerkiksi kuinka paljon he ovat valmiita maksamaan, jos jokin tietty ympäristömuutos toteutettaisiin tai mitä he ovat valmiita maksamaan mahdollisuudesta kalastaa tietyllä alueella. Todellisten markkinoiden sijaan menetelmässä pyritään vastaajien ajatuksiin luomaan hypoteettiset markkinat, joiden avulla pyritään mahdollisimman aidosti ja todentuntuisesti jäljittelemään tavallista hyödykkeiden osto- ja myyntitilannetta. Maksuhalukkuus selvitetään kyselyllä tai haastattelulla, jossa voi olla tekniikkana ns. tarjouspeli, diskreetti valinta, maksukortti tai avoin kysymys.

4.2 Oriveden kalastajien maksuhalukkuus kalastusmahdollisuudestaan

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään kalastajien maksuhalukkuutta kalastusmahdollisuudestaan. Maksuhalukkuutta nykyisenlaisesta kalastusmahdollisuudesta kysyttiin contingent valuation -menetelmällä, yksinkertaiseen maksukorttiin perustuvalla kysymyksellä. Maksut kerrottiin kerättävän esimerkiksi kalastuslupamaksuina nykyisten maksujen lisäksi.

Kysymysten testausvaiheessa yllättänyt ja ennakoarvailut vääriksi osoittanut tapahtuma toistui ammattikalastajia lukuunottamatta kaikkien haastateltavien kohdalla; vastaajat pystyivät määrittelemään suurimman maksuhalukkuutensa, useat jopa pitivät vastaamista helppona. Tämä saattaa johtua siitä, että kalastajat ovat joutuneet arvioimaan kalastusmahdollisuutensa arvoa ja uhrausten suuruutta kalastuslupia ostaessaan ja ovat näin tutustuneet tilanteeseen, jossa harrastusmahdollisuudesta joutuu maksamaan, toisin kuin esimerkiksi marjastuksesta tai sienestyksestä. Ammattikalastajista yksi ei pystynyt tai

ei halunnut vastata ja yhden maksuhalukkuus (100000 mk) oli yli kymmenkertainen muiden ryhmien suurimpaan maksuhalukkuuteen verrattuna. Aineiston jatkoarvioinnista on jätetty ammattikalastajat pois ja näin tarkasteltavia henkilöitä on jäljellä 20, kaikki vapaa-ajan kalastajia.

Nykyistä kalastusmahdollisuutta koskevan kysymyksen jälkeen kysyttiin vastaajalta, kuinka suuri osa hänen maksuhalukkuudestaan aiheutuu kalastusmahdollisuuden olemassaolosta ja kuinka suuri osa varsinaisesta käytöstä. Tämäkin kysymys oli useimmille varsin luonteva ja ammattikalastajia lukuunottamatta kaikki haastatellut osasivat siihen vastata. Yksi ammattikalastaja ei osannut tai ei halunnut vastata, yksi ei nähnyt kalastusmahdollisuudella olevan muita kuin käyttöarvoja, kaksi näki käyttöarvon suuremmaksi kuin olemassaoloarvon ja yksi piti kalastusmahdollisuutensa olemassaoloa tärkeämpänä kuin sen käyttöä ja saalista. Tämänkin kysymyksen jatkoarvioinnista on jätetty ammattikalastajat pois.

Kaikilta niiltä vastaajilta, jotka halusivat muutoksia kalastuksen/vedenkäytön järjestämiseen, kysyttiin heidän maksuhalukkuuttaan muutoksesta eli kuinka paljon ehdotettu muutos lisää kalastusmahdollisuudesta koituvan hyötyvirran arvoa. Vastaajista lähes kaikki ehdottivat jotakin muutosta (muutosehdotuksista tarkemmin kappaleessa 5.1). Yksi kotitarve- ja yksi virkistyskalastaja ilmoitti, että vaikka muutosta haluaakin, se ei sinällään lisää heidän maksuhalukkuuttaan.

Haastattelun päätteeksi kysyttiin kalastukseen vuodessa käytetyn rahasumman suuruutta ja lupamaksujen osuutta. Yhtä ammattikalastajaa lukuunottamatta kaikki vastasivat.

4.3 Tuloksia

Kysymys, joka koskee maksuhalukkuutta nykyisenlaisesta kalastusmahdollisuudesta nykyisten lupamaksujen lisäksi, mittaa edellä esitellyn mukaan kuluttajan ylijäämää. Vastaavasti maksuhalukkuus parannetusta mahdollisuudesta mittaa kompensatioylijäämää. Maksuhalukkuuteen liittyvien kysymysten vastaukset on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Kalaveden taloudellista arvoa mittaavien muuttujien keski- ja ääriarvot.

	Minimi	Maksimi	Keskiarvo
Maksuhalukkuus nykyisestä, mk	200	7500	1878
Olemassaoloarvon osuus, %	30	100	63
Maksuhalukkuus muutoksesta, mk	-	10000	1315
Vuotuinen sijoitus, mk	250	15000	3688
Lupamaksut vuodessa, mk	-	350	213

Kyselymuotona maksuhalukkuuskysymyksissä käytettiin ns. maksukorttitekniikkaa, tosin hyvin yksinkertaistetussa muodossa, koska kysymysten testaus osoitti tekniikan monimutkaistumisen tässä tapauksessa vain haittaavan vastaamista. Maksukorttitekniikassa esitetään normaalisti aluksi "karkeat" maksuluokat, esim. 5-10 luokkaa välille 0-10000 mk, joista valittua luokkaa tarkennetaan vähintään yhdessä vaiheessa esimerkiksi sadan markan suuruisiin luokkiin saakka. Nyt käytettiin maksukorttia, johon oli merkitty väli 0-10000 mk sadan markan suuruisina luokkina ja annettu lisäksi mahdollisuus ilmoittaa jokin muu mahdollinen summa.

Vastaajille annettiin ensin mahdollisuus vastata suoraan, ilman laadittua maksukorttia.

Noin puolet haastatelluista ei käyttänyt maksukorttia lainkaan. Ilmeisesti henkilökohtainen haastattelu vastaajalle tutusta aihepiiristä sujuvan ilmapiirin vallitessa on omiaan helpottamaan vastaamista. Emme ole myöskään havainneet eroja maksukorttiin perustuen ja suoraan vastanneiden kesken, vaan päätökset ovat syntyneet jotakuinkin samoin perusteluin ja samaa "polkua" käyttäen. On ilmeistä, että maksukortin perustelu ja esittäminen ovat onnistuneet, koska vaikeissa tapauksissa siitä oli selvää tukea, mutta vastaajat säilyttivät kuitenkin vahvana oman mielipiteensä maksukorttia tutkiessaan ja kommentoivat maksukortissa esitettyjä tukisummia (esim. koulutukseen per capita vuodessa käytetty rahasumma). Maksukortin mahdollisesti tarjoama arvojohtolanka ei näillä perusteilla vaikuta merkittävältä.

Pienin ilmoitettu maksuhalukkuus oli 200 mk ja suurin 7500 mk, keskimäärin vastaajat arvioivat kalastusmahdollisuudestaan kokemansa subjektiivisen hyötyvirran 1878 mk:n lisämaksun arvoiseksi (taulukko 2).

Kalastusmahdollisuuden arvon jakaminen olemassaolo- ja käyttöarvoon onnistui kohtuullisen helposti ja vastaukset saatiin yksiselitteisinä ja "kivuttomasti". Pienin arvio olemassaoloarvon osuudesta oli 30 % ja suurin täydet 100 %. Keskimäärin vastaajat arvostivat olemassaoloa 63 %:n edestä, siis keskimäärin vain noin yksi kolmannes hyötyvirran arvosta aiheutuu varsinaisesta kalaveden käytöstä ja näinmuodoin esimerkiksi saaliista. Vakiokommentti tähän oli, että käyttöarvon osuus kyllä hurjasti kasvaisi, jos jalokalaa saisi edes toisinaan - nykyisin tämä kalastus on vain mahdollisuudesta nauttimista (tarkemmin kappaleessa 3.2.1).

Jotakin olennaista muutosta nykyiseen kalaveden käytön järjestämistapaan ehdottaneista vastaajista 14 osasi määritellä maksuhalukkuutensa muutoksesta. Muutoksen tuoman hyötytason nousun arviointi tuotti siis vastaajille jo huomattavasti enemmän päänvaivaa. Neljäntoista vastanneen joukossa oli yksi ammattikalastaja, joka ilmoitti hyvinvointinsa kohoavan muutoksen johdosta kymmenen tuhannen markan vuosimaksun edestä. Vastaamatta jättäneistä etenkin ammattikalastajat arvelivat, että heidän täytyisi ensin nähdä esittämänsä muutoksen todelliset vaikutukset, ennen kuin voisivat arvioida ko. summan suuruutta. Tämä on luonnollinen seuraus ammattikalastajien kalaveden käyttöön perustuvien arvojen suuresta osuudesta. Kaksi vastaajaa arveli, ettei esittämänsä muutos nostaisi heidän hyötytasoaan lainkaan ja suurin vastaus myös muilla kuin ammattikalastajilla oli 10000 mk. Keskimäärin muutos arvioitiin 1315 mk:n arvoiseksi.

Haastatteluissa kävi hyvin ilmi tunnettu tosiasia siitä, että kalastusta voi harrastaa varsin täysipainoisesti ja aktiivisesti ilman suuria vuotuisia uhrauksia, mutta niin halutessaan siihen saa uppoamaan suurenkin summan. Pienin vastaus vuodessa kalastukseen käytettyä rahamäärää mittaavaan kysymykseen oli 250 mk ja suurin 15000 mk. Keskimäärin vastaajat käyttivät harrastukseensa 3687 mk.

Lupamaksujen suuruus suhteessa ilmoitettuihin maksuhalukkuuksiin ja sijoitettuihin rahamääriin oli odotetusti varsin marginaalinen. Kahdenkymmenen virkistys-, kotitarvetai urheilukalastajan joukossa pienin lupamaksuihin käytetty rahamäärä oli 0 mk eli yksi ei tavannut ostaa mitään lupia ja suurin oli 350 mk. Keskimäärin he maksoivat luvustaan 213 mk vuodessa.

4.4 Maksuhalukkuuden selittäminen

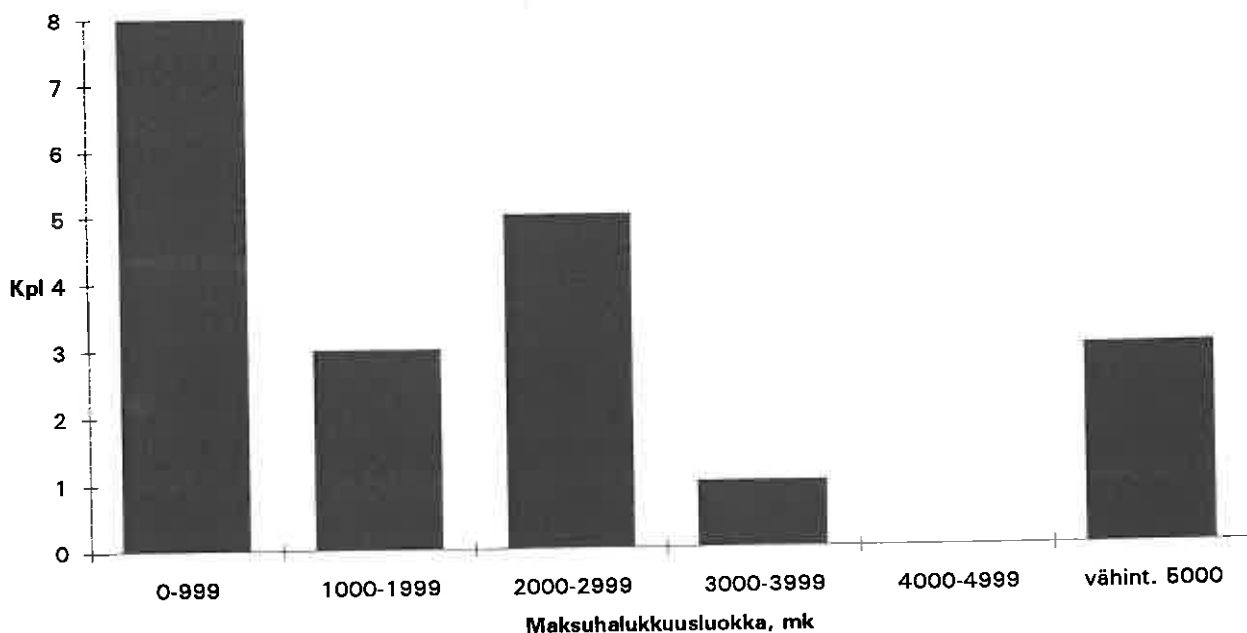
Contingent valuation -menetelmän hypoteettisuus on sen suurin etu, mutta siinä piilee myös suurin mahdollisuus arvostella sen tuottaman aineiston paikkansapitävyyttä. Käytetty hypoteettinen CV-skenaario saattaa tuottaa harhaisia maksuhalukkuusvastauksia, jotka eivät edusta vastaajien todellisia preferenssejä. Vastaajat voivat tuottaa aineistoon aktiivista tai passiivista harhaa. Aktiivinen harhaisuus

voi johtua vastaajan strategisesta käyttäytymisestä eli vastaaja antaa vastauksen, jonka uskoo eniten hyödyttävän häntä itseään tai haastateltava ei suhtaudu kysymyksiin riittävän vakavasti nähdäkseen vaivaa todellisen maksuhalukkuutensa selvittämiseksi. Passiivinen harha aiheutuu itse menetelmän ominaisuuksista. Se voi olla seurausta pelkästään valintatilanteen liiasta kuvitteellisuudesta tai väärästä CV-skenaariosta. Jälkimmäisessä tapauksessa valintatilanteesta tarjottu informaatio ja kysymyksen muoto suuntaavat vastauksia ja vastaaja ei pysty ilmaisemaan todellisia preferenssejään, eikä siten käyttäydy samalla tavoin kuin todellisuudessa käyttäytyisi.

Harhaisiksi epäillyt havainnot voidaan joko poistaa aineistosta tai päättää selvin kriteerein niiden olevan täysin realistisia ja kelpaavan osaksi aineistoa. Mikäli ongelmavastaukset sijoittuvat tasaisesti maksuhalukkuusjakauman keskiarvon ympärille, eivätkä näin vääristä tuloksia, ongelma voidaan katsoa vähäiseksi ja aineisto voidaan hyväksyä sellaisenaan.

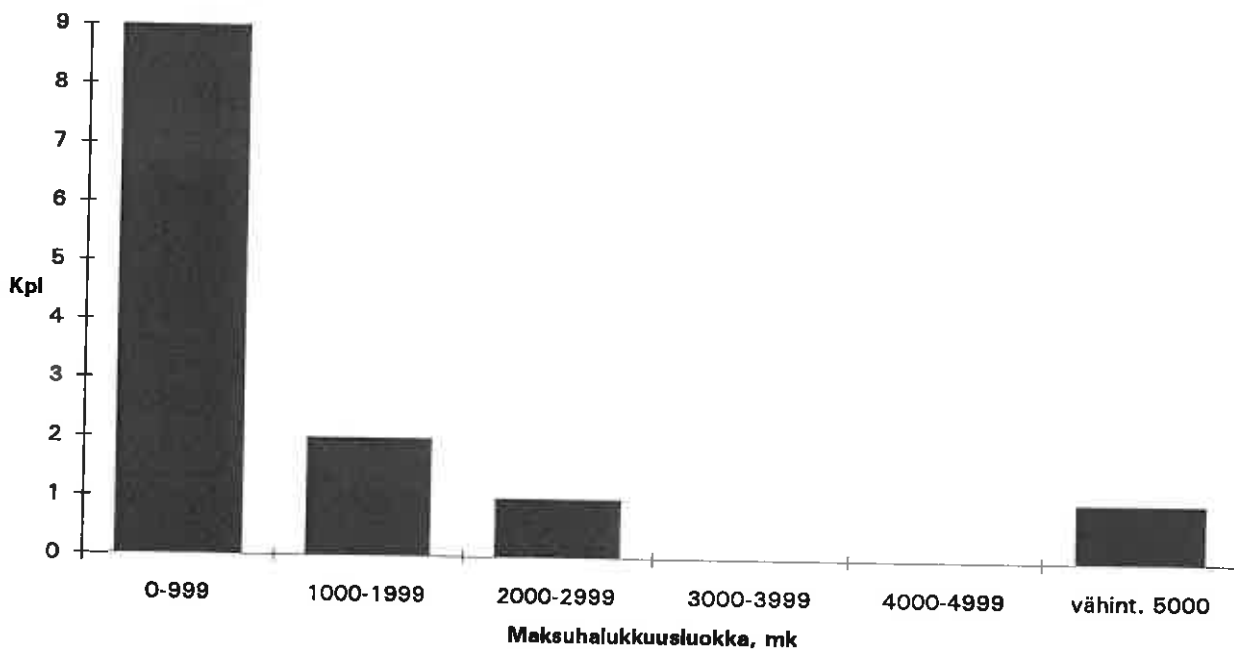
Maksuhalukkuuden empiirisessä tutkimuksessa on käytetty hyvinkin monenlaisia ongelmavastausten hyväksymis- ja hylkäämiskriteereitä. Nämä jakaantuvat periaatteessa kolmeen pääsuuntaan - subjektiivisiin ad hoc -kriteereihin, tilastollisiin jakaumakriteereihin ja ekonometrisiin jäännösdiagnostisiin menetelmiin. Kaikkien kriteereiden käytön ongelma on kuitenkin havaittujen maksuhalukkuusjakaumien suurten vaihteluvälien aiheuttamat tilastotieteelliset vaikeudet.

Tässä tutkimuksessa epäilyttävien vastausten realismia arvioitiin tarkastelemalla "silmämääräisesti" niiden sijaintia jakaumassa sekä arvioimalla teemahaastattelun perusteella maksuhalukkuuden perusteita. Näin pienen otoksen tapauksessa tämä menettely epäilemättä antaa parhaan tuloksen, kun ongelmavastausten olemassaolokin on jakaumaa tarkasteltaessa kyseenalaista. Nykyistä kalastusmahdollisuutta kuvaavan maksuhalukkuuden jakauma on esitetty kuvassa 3.

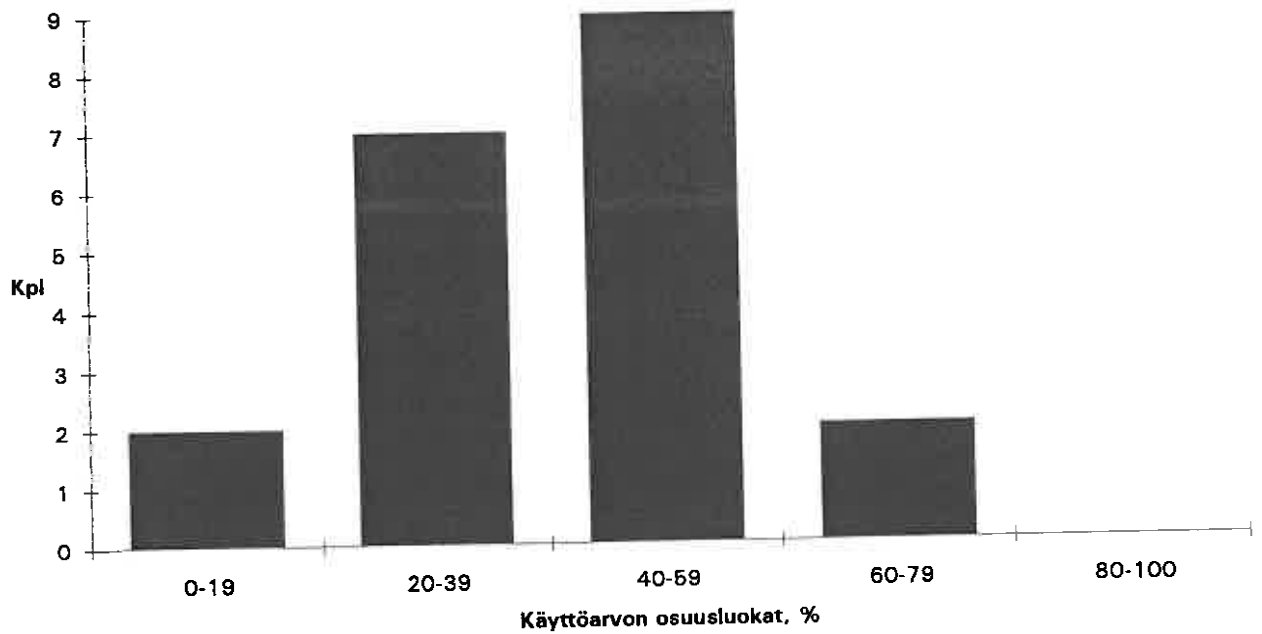
Kuva 3. Maksuhalukkuuden jakauma.

Kun maksuhalukkuusvastaukset jaetaan kuuteen luokkaan, voimme havaita "massasta" eroavan vain kolme vastausta, jotka ovat suhteellisesti melko lähellä toisiaan. He kaikki arvioivat kalastusmahdollisuuden olemassaoloarvon osuuden merkittävästi käyttöarvoa suuremmaksi ja arvioivat mahdollisuudella olevan keskeinen osuus heidän henkisen hyvinvointinsa säilyttämisessä. Kalastus oli heille tärkein harrastus ja yksi arvioi kalastusmahdollisuudella olevan merkittävä vaikutus maatilamatkailuyrityksensä menestymiselle. Nämäkin vastaukset vaikuttivat siis hyvin perustelluilta, eikä ole pitäviä perusteita tämän aineiston pohjalta väittää, etteikö yli viidentuhannen markan suuruisia todellisia maksuhalukkuuksia alueella esiintyisi.

Kuva 4. Muutoksesta aiheutuvan maksuhalukkuuden jakauma.

Jaettaessa ehdotetusta muutoksesta aiheutuvat maksuhalukkuuden lisäykset kuuteen luokkaan, havaitaan vastausten sijoittuvan neljää lukuunottamatta alle tuhannen markan ryhmään (kuva 4). Näistä kymmenen tuhatta markkaa maksuhalukkuutensa suurenemiseksi arvioinut perusteli vastaustaan samoin kuin korkeata vastausta nykyisestä mahdollisuudesta - laskelmin sivuelinkeinonsa mahdollisuuksien kohentumisesta ja työpaikoista.

Kuva 5. Käyttöarvon osuuden jakauma.

Vastaukset kalastusmahdollisuuden arvon jakamiseen kalaveden käyttö- ja olemassaoloarvoihin sijoittuivat nekin melko tasaisesti keskiarvonsa ympärille (kuva 5). Vain yhdelle kotitarve- ja yhdelle virkistyskalastajalle kalaveden käyttöön ja saaliiseen liittyvät arvot olivat suurempia kuin olemassaoloon liittyvät. Kuusi vastaajaa arvioi nämä yhtä suuriksi, kaksi tunti arvojen koostuvan kokonaisuudessaan olemassaoloarvoista ja kymmenen ilmoitti olemassaolon osuuden 60 ja 80 prosenttiyksikön välille.

5 SUJUVAMPAAN KALASTUKSEN JÄRJESTÄMISEEN ?

Kalastukseen liittyviin konflikteihin voidaan soveltaa Cloken ja Parkin (1985, 411-412) ympäristökonflikteista tekemää jaottelua kognitiivisiin, arvo- ja intressikonflikteihin. Tässä raportissa käsittely painottuu kognitiivisiin eli tiedollisiin näkökohtiin. Kognitiiviset konfliktit johtuvat ihmisten samasta asiasta tekemistä erilaisista tulkinnoista. Erilaiset tulkinnat puolestaan johtuvat tiedollisesta epävarmuudesta, eli ei ole olemassa tai ihmisillä ei ole saatavilla tarkkaa ja yksiselitteistä tietoa asiasta. Tutkimuksen loppuraportissa käsittelemme tarkemmin Oriveden kalastajilta kerättyä aineistoa konfliktityyppien avulla.

5.1 Kalastuksen järjestäminen - kehittämissuhteita

"Tähän on ihan pilipalihomma, melkein kaikki pitäis muuttaa."

Oriveden kalastajat esittivät kalastushallinnon osalta muutoksia varsinkin kalastuskuntajärjestelmään. Esitetyt muutokset koskivat lähinnä yhteistyön lisäämistä eri tavoin. Erityisesti Mikkelin läänin puolella esitettiin myös pienten kalastuskuntien yhdistämistä ja omistuspohjan selkeyttämistä. Kalastusalueiden osalta toivotuiksi muutoksiksi voitaneen tulkita toiminnan vakiinnuttaminen ja selkeyttäminen eri osapuolien aseman suhteen. Eräät Oriveden kalastajat kaipaavat myös kalastusalueiden rajojen selkeyttämistä ja muuttamista paremman toiminnallisuuden saavuttamiseksi. Kalastushallinnon ja -neuvonnan keskinäisten suhteitten parantaminen sekä entistä aktiivisempi keskusteluyhteys 'kentän' kanssa nähtiin tärkeäksi. Ylemmältä kalastushallinnolta toivottiin sisävesikalastuksen valtakunnallista profiloimista.

Kalastajaryhmittäin tarkasteltuna nämä hallintoon liittyvät muutosehdotukset ovat hyvinkin samantapaisia eri ryhmissä, joskin painotukset vaihtelevat oman ryhmän kannalta suotuisaan suuntaan. Esimerkiksi kalastuskuntien osalta kalastuskuntien aktiiviosakkaiden muutosehdotukset perustuvat omaehtoiselle yhteistyölle, kun muut ryhmät olisivat valmiita radikaalimpiin ratkaisuihin.

Kalastuslupajärjestelmään esitettyjä muutosehdotuksia olivat luvanmyynnin keskittäminen paikkakunnittain keskeisille paikoille, entistä parempi tiedotus kalastusluvista ja niiden myynnistä, lupien yksinkertaistaminen sekä hinnan suhteuttaminen saaliin saamiseen. Yhteislupa-alueiden kehittämistä esitettiin erityisesti viehekalastuksen osalta. Ammattikalastuksen osalta lupajärjestelmään ehdotetut muutokset tähtäävät vastaajasta riippuen joko uusiin rajoituksiin tai entisten rajoitusten poistamiseen. Myös lupajärjestelmän uudistamisen suhteen oltiin kalastuskuntien aktiivien ryhmässä kaikkein varovaisimpia ja omistajan oikeutta korostettiin. Muissa ryhmissä ilmeni halukkuutta jopa kalastuskuntien syrjäyttämiseen luvanmyynnistä.

Eri pyyntimuotojen osalta muutoksia kaivattiin eniten troolaukseen, jota haluttiin säädellä entistä tarkemmin tai lopettaa kokonaan. Myös verkkojen ja katiskoiden määrän rajoittaminen kalastajaa kohden oli monen haastatellun toivelistalla. Samoin verkkojen silmäkokojen sääntelyyn esitettiin useita muutosehdotuksia. Yhteistä näille ehdotuksille on

kalastuksen entistä tarkempi ohjaaminen. Näissä toiveissa ei ollut ryhmittäin mainittavia eroja.

Troolauksen tai verkkokalastuksen rajoittaminen saattaisi vähentää lähinnä taloudellisia, saaliiseen liittyviä intressiristiriitoja. Lisäksi voidaan ajatella, että kun kalastustehoa on vähemmän saadaan vähemmän saalista ja näin on myös vähemmän kadehdittavaa. Erilaiset arvot ja selitysmallit ovat näiden rajoitusten jälkeen kuitenkin olemassa edelleen ja todennäköisesti nämä luovat myös uuden intressikonfliktitilanteen elleivät kaikki saa jatkuvasti toivesaalistaan. Esimerkiksi troolauksen vaihtuessa rysäpyyntiin, ennenpitkää myös vastustus näyttäisi kohdistuvan siihen.

Näiden lisäksi ehdotettiin melko paljon erilaisia toimenpiteitä paremman kalakannan ja toivesaaliin aikaansaamiseksi ja turvaamiseksi. Vähäärvoisen, ns. roskakalan, pyynti oli suhteellisen paljon esillä. Suurilta järvenseliltä sen toivottiin tapahtuvan troolien toimesta. Tässä yhteydessä esitettiin mm. vähäärvoisen kalan markkinoiden edistämistä, jotta troolit saataisiin lopulta kokonaan pois muikun pyynnistä. Monet esittivät myös poikasten istutuksia koskevia ehdotuksia ja toiveita. Istutuksiin toivottiin enemmän rahaa, uusia lajeja (esimerkiksi nierä), eri aikoina tapahtuva istutusta, "ripotellen" istuttamista ja istutusalueiden rauhoittamista määräajaksi. Tässä suhteessa samat ehdotukset toistuivat kaikissa kalastajaryhmissä.

Varsinaisesti kalastuskonflikteja vähentävänä ja ehkäisevänä toimenpiteenä Oriveden kalastajat näkivät usein tiedotuksen lisäämisen erityisesti ns. "kesämökkikalastajille". Lisää tietoa katsottiin ko. ryhmässä tarvittavan paitsi kalastusluvista myös erilaisista kalastukseen liittyvistä säännöistä ja rajoituksista. Tiedotuksen lisäämiseen liitettiin usein myös tarve valvonnan kehittämisestä.

Muutosehdotuksista enemmän kokonaisvaltaisia ja uutta hakevia olivat kalavesien kaavoitus ja ammattikalastuksen muuttaminen kyläyhteisön monimuotoiseksi yhteistoiminnaksi, jolla hyödynnetään kalavesiä. Erään kalastajan näkemyksen mukaan pyyntikulttuuria tulisi muuttaa niin, että ammattikalastus tapahtuisi kyläläisten omien pyyntikuntien tai osakeyhtiöiden rysäpyyntinä. Puoliammattilaisuutta, jakelua ja erikoistumista kehitettäisiin kyläyhteisön sisällä niin, että kaikki hyötyisivät ja kylän virkeys lisääntyisi. Näin kalastus olisi joustavaa ja myös tehokasta ravintokalan jakelun kannalta.

Tämä kehitysmalli on nykyiseen nähden uudistusehdotuksista kaikkein kaukaisin mutta konfliktien vähentämisen kannalta katsottuna mielenkiintoinen. Mallissa erilaiset intressit yhdistyvät pyyntikulttuurin muuttuessa ja erilaisista arvoista tulee molemminpuolisen hyötymisen lähde. Myös ainakin arkitietoon perustuvat selitysmallit varmasti lähenevät toisiaan, kun kaikki ovat 'samassa veneessä'.

Kalastuksen alueellisen järjestämisen, ns. kalavesien kaavoituksen, vaikutuksesta kalastuskonflikteihin haastateltavat olivat karkeasti ottaen kahta eri mieltä. Toiset kokivat kaavoituksen mahdollisuutena vähentää erilaisia ristiriitoja ja toiset taas näkivät sen lisäävän niitä. Kaavoituksen hylkääminen perustui kotitarvepainotukseen. Perinteisillä paikoilla pyytävät osaavat hakea juuri kyseisiltä paikoilta tarvitsemansa saaliin. 'Kaavoitus' nähtiin uhkana tälle järjestelmälle. Positiivinen suhtautuminen perustui puolestaan virkistyksen ja luonnosta nauttimisen painottamiseen kalastuksen motiivina. Nämä kokemukset eivät ole välttämättä sidottuja tiettyyn apajapaikkaan. Tällainen uusi järjestely vähentäisi samalla kalastuskuntien mahdollisuutta rajoittaa modernia vapaa-ajankalastusta.

Myönteinen suhtautuminen kaavoitukseen on nähtävissä myös suhteessa intressikonflikteihin. Alueiden jakamisen eri kalastajaryhmien kesken katsottiin parantavan mahdollisuutta toivesaaliin järjestämiseen eri kalastajaryhmillä. Osa haastatelluista tulkitsi tämän kuitenkin ristiriitoja edistäväksi. Jos toisen ryhmän alue nähdään parempana, se aiheuttaa kateutta ja ristiriitoja.

Tiedolliset erilaisuudet törmäävät 'kaavoituskysymyksessä' haastateltavien arvioissa alueiden jaosta. Kysymys on siitä, kenen ohjeita tulisi seurata alueita määrättäessä eli mihin tietolähteeseen kaavoituksen perustana olevat tiedot nojaavat.

5.2 Kalastuksen merkitykset ja tieto

5.2.1 Kalastuksen merkitykset

Yleinen näkökulma kalastuksen merkityksen hahmottamiseksi on tarkastella saaliin tärkeyttä suhteessa kalastuksesta saatuihin elämyksiin sekä saaliin merkitystä kalastajan taloudessa. Näin voidaan identifoida eri lähtökohdista vesille lähtevien kalastajien ryhmiä. Lisäksi olemme tässä tutkimuksessa soveltaneet kalastajia ryhmiteltäessä myös kalastajan asemaa kalavesien paikallisessa omistuksessa ja hallinnossa sekä hänen osallistumisaktiivisuuttaan. Näin kyettiin paremmin tuomaan esille kalastajien paikalliseen päätöksentekoon ja päätäntävaltaan liittämiä merkityksiä.

Haastateltujen Oriveden kalastajien puheissa nousi esiin erilaisia kalaveteen ja kalastukseen liittyviä merkityksiä saaliin ja virkistyksen lisäksi. Osalle kalastajista kalavesi ja kalastus oli selkeästi osa perinteistä elämäntapaa ja kulttuuria. Myös kalastuksen paikallinen päätöksenteko nähtiin tällöin paitsi omaisuuden käytöstä sopimisena myös kulttuurista taustaansa vasten oman kyläyhteisön tarpeita tyydyttävänä toimintana.

Päätöksenteon siirtäminen pois laajempien yksiköiden, esimerkiksi kalastusalueen, hallintaan koettiin varsinkin kalastuskuntien aktiivisten osakkaiden näkökulmasta vieraaksi. Perustelut kalastuksen ja kalaveden hoidon rationaalisemman järjestämisen puolesta laajemmissa päätöksentekoyksiköissä ovat näin ristiriidassa paikallisten sosiaalisten merkitysten kanssa. Troolipyyntiin liittyvä voimakas vastustus voidaan ymmärtää myös päätöksentekoon ja valtaan liittyvänä kysymyksenä: troolipyyntissä kiteytyy konkreettisesti valtiokoneiston puuttuminen paikalliseen päätöksentekoon. Troolipyyntiin tukijoiksi niputettiin tutkimusalueella niin kalastusviranomaiset, neuvonta kuin tutkimuskin.

Oriveden kalastajat toivat keskustelun lomassa myös muita syitä, miksi kalastus on heille tärkeää. Kalastuksen ja kalaveden sosiaalinen merkitys on ilmeinen paitsi kalastuskuntatoiminnassa myös vapaa-ajankalastajien parissa sekä yleensä kalastuksesta kiinnostuneiden kohdatessa. Kalastuksessa muodostuu järjestäytyneitä tai epävirallisia 'porukoita', joiden muodostuminen voidaan nähdä esimerkiksi tapana erottaautua.

Merkille pantavaa on myös kalaveden olemassaoloarvon suuri merkitys. Kun kalavedellä on arvoa riippumatta sen käytöstä, ongelmia on syytä tarkastella laajasta näkökulmasta. Tällöin kalaveden intressiryhmään voi kuulua kuka tahansa, joka kokee potentiaalisen kalastusmahdollisuuden tärkeäksi - vaikka ei kävisi eläissään vesillä. Kalaveden olemassaoloarvon painotus selittää osaltaan miksi talousrationaaliset hyötykriteerit koetaan usein vieraiksi kalavesistä ja kalastuksen ohjauksesta puhuttaessa.

Mainitut kalastuksen merkityksiä koskevat alustavat havainnot vaativat tarkempaa analysointia. On kuitenkin jo nyt nähtävissä kalaveden ja kalastuksen merkitysten moninaisuus ja voimakkuus. Monille Oriveden kalastajille kysymys on tärkeästä ja itsestään selvästä osasta elämää: *"Kalastus kuuluu asiaan"*.

5.2.2 Tiedollinen epävarmuus

Vesistöihin liittyy hyvin paljon tiedollista epävarmuutta, jota ei millään tutkimuksella pystytä täysin poistamaan. Aikojen kuluessa kalavarojen arviointiin onkin kalastajien keskuudessa kehittynyt tieteellisten selitysmallien rinnalle monenlaisia arkitietoon perustuvia selitysmalleja, jotka eri intressiryhmillä voivat erota hyvinkin paljon toisistaan. Koska käsitys kalavedestä perustuu ristiriitaisiin selitysmalleihin, perustuu myös kalaveden käyttö enemmänkin sosiaaliseen kilpailuun kuin biologiseen tietoon kalavaroista (Lappalainen 1992 ja 1995, 63-64, 83-84).

Monissa tapauksissa, erityisesti vanhoihin perinteisiin nojaavien vapaa-ajan kalastajien parissa, näitä perinteisiä 'omia' selitysmalleja pidetään tieteen tuottamaa tietoa luotettavampana. Voidaan olettaa myös, että nuoremman polven ammattikalastajat ovat useammin taipuvaisia tukeutumaan uuteen tutkimustietoon (mm. Salmi ym. 1994). Tältä pohjalta syntyvät eri ryhmien keskenään ristiriitaiset arviot resursseista johtavat herkästi erimielisyyksiin siitä, miten kalavaroja tulisi hyödyntää.

Kaikille haastatelluille Oriveden kalastajille tärkein kalastuksen tiedonlähde oli oma kokemus ja muilta paikallisilta kalastajilta saatu ns. arkitieto kalastuksesta. Tutkimustietoon ei juurikaan luotettu tai siitä ei muuten nähty olevan hyötyä omalle kalastukselle. Joissain tapauksissa tutkimustiedon nähtiin olevan täysin ristiriidassa oman kokemuseräisen tiedon kanssa. Tällainen eri tietolähteitten ristiriita-asetelma oli yleinen kaikissa kalastajaryhmissä. Selvimmin se kuitenkin tuli esille kalastuskuntien aktiiviosakkaiden puheissa sekä niiden vapaa-ajan kalastajien kohdalla, jotka eivät olleet kalastusseurojen luottamustehtävissä.

Tiedollinen epävarmuus kuvastui ensinnäkin kalastajien tekemissä useissa erilaisissa tulkinnossa kalakannoista ja niiden muutoksista sekä muutosten syistä. Arkitietoon perustuvat tulkinnat vaihtelevat huomattavasti eri kalastajilla. Toisaalta myös kalatutkimukseen liittyy monia epävarmuustekijöitä. Haastatteluissa tämä ilmeni siinä, että eri tutkimusten nähtiin olevan ristiriidassa keskenään tai oman arkitiedon kanssa. Lisäksi tutkimusten aineistot ja tekotavat saatettiin kokea vääristyneiksi ja vääriksi. Tiedollinen epävarmuus liitettiin usein myös itse vesielementtiin. Monien mielestä alueen vesistöistä on mahdotonta saada millään tutkimuksella luotettavaa tietoa vesialueiden laajuuden takia. (vrt. Lappalainen 1992 ja 1995)

Näiden tekijöiden seurauksena vesistöjen tilasta ja kalakannoista sekä niiden hyödyntämisestä on olemassa lukemattomia eri visioita. Yksi konfliktien kannalta keskeinen yhtenäinen piirre kalastajien arkitiedon tuottamissa mielikuvissa on kuitenkin havaittavissa. Arkitietoon perustuvat selitysmallit eivät sisällä ajatusta vesistöjen mahdollisimman tehokkaasta hyödyntämisestä, vaan ne perustuvat kalavarojen 'suojeluun'. Tämä on ristiriidassa lainsäädännön sekä siihen yhdessä tutkimustiedon kanssa tukeutuvan ylemmän kalastushallinnon päätöksenteon kanssa. (vrt. Honkanen 1985, 42-45)

Kalastuskuntajärjestelmään suhtautumisen osalta tiedolliset erot näkyvät niiden aktiivijäsenten tarpeena puolustaa omistusoikeuteensa ja omaan arkitietoonsa perustuvaa päätöksentekovaltaansa ylempää kalastushallintoa vastaan. Erityisen selvästi tämä tietolähteitten erilaisuus eri päätöksentekotasolla näkyy niiden suhtautumisessa ammattikalastukseen ja kalastuskunnissa perustellaankin oman päätäntävällän puolustamista ylemmän hallinnon liialla ammattikalastusmyönteisyydellä.

Kalastajien erilaiset selitysmallit ilmenevät myös suhtautumisessa kalastuskuntien toimintaan ja yleensäkin kalastushallintoon ja -neuvontaan. Koska eri kalastajilla on erilainen mielikuva siitä, millainen resurssi kalavesi on ja miten sitä tulisi hyödyntää ja hoitaa, myös tyytyväisyys hallintokoneistossa tehtyihin toimenpiteisiin vaihtelee suuresti. Muutoin näihin organisaatioihin liittyvät tiedolliset ristiriidat lienevät lähinnä tiedon epävarmuudesta johtuvia.

Haastateltavista niillä, jotka eivät itse olleet mukana kalastukseen liittyvien organisaatioiden toiminnassa, ei yleensä ollut juuri minkäänlaista kuvaa kalastusviranomaisten ja kalatalousneuvonnan toiminnasta. Tällainen tiedollinen epävarmuus voi toisaalta synnyttää epäluuloja ja toisaalta ehkäistä sekä positiivisten että negatiivisten mielipiteitten syntymistä.

Kalastuslupiin liittyvät tiedolliset ristiriidat tulivat esille kalastuskuntien aktiivien ja muiden kalastajaryhmien erilaisessa suhtautumisessa lupajärjestelmään ja sen uudistamiseen. Kalastuskuntien aktiivit eivät ole yhtä innokkaita uudistamaan lupajärjestelmää kuin muut kalastajaryhmät. Arkitietoon perustuva tarve 'suojella' kalavesiä ylikalastukselta kohtaa lainsäädännön periaatteen kalavesien mahdollisimman tehokkaasta hyödyntämisestä, johon pelätään päädyttävän mikäli luvanmyynti viedään pois kalastuskuntien valvonnasta.

Muiden kalastuksen ohjauskeinojen osalta tiedolliset konfliktit ilmenevät siinä, kuinka hyödyllisinä ja perusteltuina erilaiset ohjaustoimenpiteet nähdään. Kalastajien arkitiedon ja tieteellisen tiedon välillä voi tässä suhteessa olla suuriakin ristiriitoja. Tiedollinen epävarmuus toimenpiteitten tehosta voi aiheuttaa ristiriitoja eri ryhmien näkemyksiin ohjauskeinojen tarpeellisuudesta. Esimerkiksi kalastuksen aika- ja aluerajoitukset koetaan yleisesti hyväksyttäväksi sopivin biologisin perustein, jotka vaihtelevat haastatellusta riippuen tietyn kalalajin suojelusta yleiseen kalakantojen turvaamiseen. Myös luonnonsuojeluperusteisiin aluerajoituksiin suhtaudutaan periaatteessa myönteisesti, mutta eri henkilöillä on erilainen käsitys siitä, mikä on riittävä peruste luonnonsuojelulle.

5.3 Kalastajaryhmien ja kalaveden merkitysten tutkimus

5.3.1 Kalastuksen taloudellisten merkitysten tutkimus

Vaikka tämän aineiston pohjalta ei ole syytä eikä mahdollisuutta lähteä vetämään tarkempia johtopäätöksiä hienostuneemmin tilastotieteellisin menetelmin, kotitarve-, virkistys- ja urheilukalastajien maksuhalukkuudesta tutkimusalueella, on ilman muuta selvää, että tulokset ovat vähintäänkin suuntaa antavia ja niissä on 'vinha perä'. Voidaan hyvin sanoa, että tutkimusalueen kalastajat ovat valmiita maksamaan kalastusmahdollisuudestaan jopa tuhansia markkoja vuodessa.

Haastateltavat päätyivät lopulliseen maksuhalukkuusvastaukseensa lähes poikkeuksetta samalla tavalla: ensin he miettivät nykyistä kalastuslupiin käytettyä rahamäärää ja tuumivat huomattavien virkistysarvojen vuoksi maksuhalukkuuden olevan yleensä moninkertainen nykyisiin maksettuihin maksuihin nähden. Koska luvan ostotilanne oli tuttu, se oli tässä tapauksessa omiaan helpottamaan valintaa. Vastausten realistisuutta tukee osaltaan muunmuassa se, ettei kukaan erehtynyt vastaamaan maksuhalukkuuskysymykseen pienempää summaa kuin mitä nykyisin lupamaksuina maksaa. Lisäksi voidaan olettaa, etteivät korkeimmatkaan maksuhalukkuudet riko vastaajan budjettirajoitetta.

Tutkimusalueen kotitarve-, virkistys- ja urheilukalastajille kalastusmahdollisuuden kokonaisarvo koostui huomattavilta osin olemassaoloon liittyvistä arvoista, käyttäjän arvojen jäädessä vähäisemmiksi. Tämä tulos muodostui hyvin selkeäksi.

Lähes kaikki vastaajat ehdottivat kärkevästi parannuksia muun muassa kalastusalueensa kalastuksen järjestämiseen, mutta muutoksen taloudellisen arvon arvioiminen oli vaikeaa. Tämä on hyvin ymmärrettävää, koska tutkimusmenetelmä ja kysymystekniikka vaativat vastaajalle ehdottoman tutun hyödykkeen arvioitavaksi. Kysyttäessä muutoksen arvoa, vastaaja joutuu usein uuden tilanteen eteen, eikä hän ole miettinyt valmiiksi, mitä uusi

järjestely käytännössä pitäisi sisällään. Vastaavasti useat kalastajat olivat esimerkiksi lupien tai kalastusvälineiden ostotilanteen innoittamina miettineet useaan kertaan, minkä arvoinen heidän nykyinen kalastusmahdollisuutensa heille henkilökohtaisesti on ja näin heidän oli helppo arvioida olemassaolevaa ja koettua mahdollisuutta.

Haastatteluista käy hyvin ilmi jo mainittu tosiasia, että kalastusharrastukseen käytetty rahamäärä ei sinällään ole mikään harrastuksen tärkeyden mitta, eikä kerro itse kalastusmahdollisuudesta saaduista hyödyistä yhtään mitään. Kalastaa voi erittäinkin aktiivisesti ja täysipainoisesti hyvinkin pienin taloudellisin uhrauksin, mutta toisaalta kalamies voi olla yhtä tyytyväinen sijoittaessaan muutamien kalastusviikonloppujen aikana vuosittain käytössä olevaan kalustoon huomattavia summia rahaa. Niinpä vuosittaisella sijoituksella ja maksuhalukkuudella on hyvin vähän toisiaan selittäviä piirteitä.

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli osoittaa käytetyn menetelmän ja kysymystekniikan käyttökelpoisuus kalastusmahdollisuuden arvon arvioinnissa. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että suora kysymys on usein vastaajalle liian vaikea kysyttäessä esimerkiksi maksuhalukkuutta veden laadun parantamisesta. Kuitenkin nyt, kun teemahaastattelussa kysyttiin kalastusmahdollisuuden arvoa, kaikki haastateltavat ilmoittivat perustellun maksuhalukkuutensa ja useat suoraan kysymykseen täysin suoraan, käyttämättä tukena laadittua maksukorttia. On vaikea arvioida mistä tämä johtuu, vai onko kaikki vain sattumaa. Todennäköisintä kuitenkin on, että henkilökohtainen teemahaastattelutilanne omaan kalastukseen liittyviä tuttuja asioita pohtien luo otollisen tilanteen arvioida myös taloudellisia arvoja.

Käytetty maksukortti vaikutti toimivan hyvin tukena, jos vastaaja ei 'saanut otetta' markkamääräisestä arvostuksestaan. Kaikki vastaukset pysyivät laaditulla alueella ja lähes kaikki sijoituivat skaalan alimmalle kolmannekselle. Taustamuuttujien valinta onnistui sikäli erittäin hyvin, että ne jakavat vastaajat tutkimuksen toistakin osiota varten selkeisiin ryhmiin. Huonoa niissä on se, ettei niiden avulla voinut selittää maksuhalukkuutta. Tähän toki suurelta osin vaikutti pieni otoskoko.

Käytettyä menetelmää ja kysymystekniikkaa voidaan pitää onnistuneena ja suositeltavana jatkotutkimuksia ajatellen. Mikäli pyritään tutkimuksen kvantitatiivisen aineiston tilastolliseen merkittävyyteen, tulisi suoritettavien haastattelujen määrän olla suurempi ja niiden tueksi kannattaisi harkita diskreetin valinnan tekniikalla suoritettavaa postikyselyä. Näin olisi mahdollista päästä kohtuullisin kustannuksin aineistoon, jonka tilastollisen luotettavuuden taso olisi varteenotettava.

Voidaan olettaa, että jos haastateltavat kykenevät vastaamaan suoraan kysymykseen maksuhalukkuudestaan he osaisivat vastata myös postitse lähetettyyn kysymykseen, jossa saman tutkimusmenetelmän diskreetin valinnan kysymystekniikan mukaisesti kysytään ovatko he valmiita maksamaan jonkin määrätyn summan kalastusmahdollisuudestaan nykyisessä tilanteessa. Tämä avaisi otoksen täydentämisen lisäksi oivan tilaisuuden vertailla eri kysymystekniikoiden sekä haastattelun ja postikyselyn tuloksia ja tehokkuutta.

Vaatus otokseen poimittujen henkilöiden 'asiantuntevuudesta' tulee jatkossakin säilyttää, koska haastattelun onnistuminen edellyttää, että haastateltava tuntee aihepiirin riittävän hyvin. Lisäksi haastatteluista kieltäytymiset pysyvät vähäisinä.

Mahdollisessa postikyselyssä voitaisiin tarkastella esimerkiksi ammattikalastuksen lupajärjestelmän kehittämistä ja kysymystä lupien hinnoittelusta. Lisäksi voitaisiin muodostaa kalastamattomista henkilöistä osaotoksen ja tutkia ei-käyttäjien arvoja. Tarkastelu voitaisiin ulottaa kalastusmahdollisuuteen liittyvään 'arvojärjestelmään', kuten tulevaisuuden käytön arvon jakautumiseen ja arvoihin liittyvien motiivien erotteluihin.

5.3.2 Intressiryhmien määrittäminen ja konfliktien taustojen tutkimus

Haastatteluissa tuli esille kalastajien usko tiedotuksen lisäämiseen ristiriitoja vähentävänä tekijänä. Jatkossa olisikin tärkeää selvittää sitä, millaista tiedotusta tulisi lisätä? Mille tahoille nämä lisääntyneet tiedotustehtävät tulisi osoittaa? Ja ennen kaikkea: miten tiedotuksen lisääminen tulisi toteuttaa, jotta tieto todella menisi perille? Neuvontajärjestöihin ja tutkimukseen Oriveden kalastajat kohdistivat voimakkaita epäluuloja ja näiltä tahoilta saatuun tietoon ei juurikaan luotettu. Laajemmissa tutkimuksissa voitaisiin saada selville, ovatko tässä tapaustutkimuksessa ilmi tulleet seikat vain yksityistapauksia vai ovatko ne yleistettäviä ongelmia.

Tiedotuksen ohella olisi hyvä selvittää myös valvonnan tehostamisen mahdollisuuksia kalastuksen ristiriitojen vähentäjänä. Samalla jatkotutkimuksessa olisi tärkeää ottaa mukaan myös ylemmän kalastushallinnon ja -neuvonnan näkökulmat. Mahdollisimman monipuolisesti eri ryhmiä luotaavalla tutkimuksella voitaisiin tuoda esiin, millä tavalla kentän ja päätöksentekokoneiston näkemykset eroavat toisistaan ja mitä opittavaa niillä olisi toisiltaan. Kun eri ryhmien olemassaolo, motiivit, tarpeet yms. tehdään näkyviksi, on paremmat mahdollisuudet hahmottaa myös ongelmia ja löytää niihin sopivia ratkaisumalleja. Tämän tyyppinen tutkimus voisi toimia avoimemman keskustelun aloitteena.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi kalavesien kaavoituksen todellisten mahdollisuuksien selvittäminen. Sitä voitaisiin konkretisoida ehdotuksella jonkin alueen kaavoituksesta ja testata sen hyväksyttävyyttä kalastajien parissa. Kalastuslupien osalta ilmeni selkeästi yhtenäisten alueiden lisäksi tarve keskitettyyn myyntiin. Kalastuskuntien asema sekä kalastuslupajärjestelmässä että yleensä on tärkeä kysymys, johon tulisi etsiä eri osapuolia tyydyttäviä vaihtoehtoja.

Tämän tutkimuksen pohjalta jäi mieltä askarruttamaan myös kysymys troolipyynnistä. Vähenisivätkö ammattikalastuksen ja vapaa-ajan kalastuksen väliset ristiriidat ratkaisevalla tavalla, jos troolaus lopetettaisiin kokonaan? Onko eri kalastajaryhmien mahdollista sopia samoille kalastusalueille ilman ristiriitoja? Mikä on ristiriitojen siedettävä raja? Kysymys kalastuksesta syrjäseutujen alueellisen kehityksen moottorina on myös mielenkiintoinen tutkimusongelma. Löytyisikö näiltä alueilta intoa ja potentiaalia hyödyntää kalastusta esimerkiksi matkailun, jalostuksen ja osa-aika-ammattikalastuksen kautta?

Tässä tutkimuksessa on esitelty kalavesien ja erityisesti kalastuskonfliktien eri intressiryhmiä, jotka muodostavat tavallaan kalastuskonfliktien perustan. Näitä tyypittelyjä on pyritty soveltamaan Orivedellä kalastavien henkilöiden haastatteluista saatuun aineistoon. Tavoitteena on tutkimuksen tässä vaiheessa ollut muodostaa kuva alueen eri kalastajaryhmistä, sekä kalastajien suhtautumisesta kalastuksen järjestämiseen ja sen mahdollisiin muutoksiin. Jatkossa on tarkoitus paneutua lähemmin itse kalastuskonflikteihin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin.

6 KIITOKSET

Kiitämme Oriveden alueen kalastajia, jotka suhtautuivat tutkimukseen myönteisesti. Tärkeänä tukena tutkimuksen eri vaiheissa oli ohjausryhmä, johon kuuluivat Lasse Hyytinen Mikkelin maaseutuelinkeinopiiristä, Kyösti Mäkinen ja Veli-Matti Kaijomaa Pohjois-Karjalan maaseutuelinkeinopiiristä, Ari Lappalainen ja Kari Muje. Lisäksi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta ohjausryhmän työskentelyyn osallistui Heikki Auvinen ja Timo Turunen. Kiitokset myös Tenho Kokolle (Pohjois-Karjalan maaseutuelinkeinopiiri), joka antoi taustatukea aineiston hankinnassa.

Mikkelin ja Pohjois-Karjalan maaseutuelinkeinopiirit rahoittivat pääosan tutkimuksen vaatimista kustannuksista.

7 KIRJALLISUUS

- Auvinen, H. 1996: Kalantutkimuspäivillä huomiota yhteistyön lisäämiseen ja petokalojen verkkokalastukseen. Suomen Kalastuslehti 103 (1), painossa.
- Bryan H. 1979: Conflict in the Great Outdoors. Birmingham, Alabama. Bureau of Public Administration, University of Alabama.
- Clay, P. M. & McGoodwin, J. R. 1995: Utilizing social sciences in fisheries management. Aquatic Living Resources 8, p. 203-207.
- Cloke P. & Park C. 1985: Rural Resource Management. Croom Helm, London.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1993: Teemahaastattelu. Yliopistopaino, Helsinki.
- Honkanen M-L. 1985: Kalastusoikeus. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy, Helsinki.
- Hyytinen L. 1995: Kalastuksesta ja kalavesiltä lähtevät muutospaineet. Julkaisussa: Kupiainen H. ja Hyytinen L. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Mikkeli. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37, s. 9-24.
- Hyytinen, L. & Kupiainen, H. 1995: Yhteenveto - Miksi veden viljaa ja elämysten apajia tarvitaan? Julkaisussa: Kupiainen H. ja Hyytinen L. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Mikkeli. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37, s. 211-218.
- Johansson P-O. 1990: Valuing Environmental Damage. Oxford Review of Economic Policy, vol 6 (1).
- Just R.E. Hueth D.L. & Schmitz A. 1982: Applied Welfare Economics and Public Policy. Prentice-Hall inc. Englewood Cliffs, N.J.
- Kalastusasetus 30.12.1982/1116, muutos 25.3.1994/232.
- Kalastuslaki 16.4.1982/286, muutos 22.12.1993/1355.
- Kilpinen, K. 1994: Kalastuskuntatiedustelu - vuoden 1993 tilanne. Kalastusalue-tiedustelu - vuoden 1993 tilanne. Kalatalouden Keskusliitto. Moniste 2, 14 s. + 3 liitettä ja 4s. + 3 liitettä.
- Lappalainen A. 1992: Kalasotien selitysmallit: Kun tietoa puuttuu, troolauksesta on tullut kalaonnen pilaaja. Karjalainen 20.5.
- Lappalainen A. 1995: Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Julkaisussa: Kupiainen H. ja Hyytinen L. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Mikkeli. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37, s. 53-87.
- Leinonen K. 1990: Virkistys- ja kotitarvekalastuksen moniselitteisyys (s. 23-32). Julkaisussa: Kuikka S. ja Martinen M. (toim.): Vesistöjen kalataloudellinen hyödyntäminen. YAJ ry., Helsinki.
- Lindqvist O.V., Viemala J., Ritola O. & Lahti E 1988: Suomen sisävesien kalatalous. Erään tilanteen analyysi 1987. Suomen voimalaitosyhdistys ry., Helsinki.
- Muje K. 1995: Kalastuskunta maaseudun ja kaupungin rajalla. Julkaisussa: Kupiainen H. ja Hyytinen L. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten

muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Mikkeli. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37, s.151-171.

Niittykangas H. & Salo H. 1994: Sisävesialueen ammattikalastus- elintarviketuotantoa vai maaseudun monitoimisuutta. Maaseudun uusi aika 2, s. 44-56.

Pearce D.W. & Turner K.R. 1990: Economics of Natural Resources and the Environment. Harvester Wheatsheaf, New York .

Ranta-aho K. & Eklund J. 1990: Ammattikalastus ja sääntely - kannattaako (s. 14-19). Julkaisussa: Kuikka S. ja Marttinen M. (toim.) Vesistöjen kalataloudellinen hyödyntäminen. Helsinki.

Salmi, P., Juvonen, L., Laamanen, K., Piipponen, M. & Pitkänen, M. 1994: Kenen ehdoilla kalavaroja hyödynnetään? Onkamojärven kalastuskonfliktin taustoja. Kalatutkimuksia 82, 33 s.

Salmi, P. & Salmi, J. 1995: Pyyntitapojen ja pyyntistrategioiden merkitys kalastusyritysten toiminnassa - Vuoksen vesistön ja Selkämeren ammattikalastuksen muutoksista. Julkaisussa: Manninen K. & Westman K. (toim.). Pyyntitavat ennen ja nyt - symposium 30.11.1993. Kalastusmuseoyhdistys ry., Helsinki, s. 67-78.

Salonen, E. 1994a: Eri etutahojen suhtautuminen Inarijärven kalatalouteen ja virkistyskäyttöön. Kalaraportteja 9, 64 s. + 4 liitettä.

Salonen, E. 1994b: Eri etutahojen tavoitteet, päätöksenteko ja kalatalousjärjestelmän kehittämistarve Inarijärvellä. Kalaraportteja 10, 24 s. + liite.

Sipponen M. 1987: Kalataloushallinnon rooli (s. 62-69). Julkaisussa Nikunen E. (toim.). Ympäristönsuojelun teoreettiset perusteet ja käytännön sovellutukset. Helsinki.

Smith C.L. 1986: The Life Cycle of Fisheries. Fisheries Vol. 11 (4), p. 20-25.

Turunen T. & Suuronen, P. 1995: Ammattikalastuksen kehittyminen sisävesillämme viime vuosikymmeninä. Julkaisussa: Manninen K. & Westman K. (toim.). Pyyntitavat ennen ja nyt - symposium 30.11.1993. Kalastusmuseoyhdistys ry., Helsinki, s. 47-62.

Varian H.R. 1984: Microeconomic Analysis. W. W. Norton & Company, New York.

LIITE

HAASTATTELUTEEMAT/KYSYMYKSET

1. Henkilön tausta:

ikä, sukupuoli, ammatti, asuinpaikka, harrastukset, henkilöhistoria (mistä kotoisin maalta/kaupungista jne.)

2. Suhde kalastukseen / kalaveteen:

Kalastatko? Missä? Mitä? Miten? (millä välineillä, miten paljon pyydyksiä) Milloin? Kuinka usein?

Miten/mistä hankit kalastuslupasi? (omistaja, ostaa luvan kalastuskunnalta/yleisvedelle, kalastaa luvatta)

Miksi kalastat? Mikä on saaliin merkitys? Kalastatko vain saaliin takia? (ruoka, raha, saalis sinänsä) Millainen saalis on tavoiteltavin? (laji, koko, kumpi tärkeämpi) Mitä muita arvoja kalastuksella on sinulle? (virkistys, pyyntikokemukset, luonnosta nauttiminen, urheilu, ulkoilu jne.)

Mihin kalastajaryhmään katsot itse kuuluvasi: kotitarve-, virkistys-, urheilu- (vapaa-ajan-) vai ammattikalastajiin? Vai oletko ensisijaisesti jonkin muun vedenkäyttömuodon edustaja? (esim. veneily)

Olisitko valmis luopumaan kalastuksesta nykyisellä kalastusalueellasi? (luopuminen kokonaan, siirtyminen toiselle alueelle, siirtymien määrätulle alueelle)

Kuvitellaan tilanne, jolloin teillä ei olisi lainkaan mahdollisuutta kalastaa, mutta voisitte sen ostaa. Kuinka paljon olisitte valmis maksamaan nykyisenlaisesta kalastusmahdollisuudestanne vuodessa? Maksu voisi tapahtua esimerkiksi erillisenä kalastusmaksuna/vesistön käyttömaksuna.

Pystytekö arvioimaan, kuinka suuri osa em. maksuhalukkuudesta johtuu varsinaisesta kalaveden käytöstä ja siten esim. saaliista ja kuinka suuri osa siitä, että kalastusmahdollisuus yleensäkin on olemassa?

3. Suhtautuminen muihin kalastajiin:

Millaisia kalastajia et haluaisi omalle kalastusalueellesi? (kalastajaryhmä, kalastusvälineet) Miksi?

Onko alueella tällä hetkellä kalastajia, joita et haluaisi siellä olevan?

Oletko huomannut alueen kalastajien välillä ristiriitoja? Millaisia? Keiden (millaisten kalastajien) välillä? Onko alueella ristiriitoja kalastajien ja muiden vedenkäyttäjien välillä? Millaisia? Keiden väillä?

Mikä on oma käsityksesi näistä riidoista: Miksi niitä on syntynyt?

Kuka/mikä on syyllinen? Miten riitoja tulisi mielestäsi ratkaista?

4. Tyytyväisyys nykyiseen kalastuksen järjestämistapaan omalla kalastusalueella ja yleisesti:

Onko kalastuksen (veden käytön yleensä) järjestämisessä epäkohtia omalla kalastusalueellasi/yleensä? Millaisia?

Miten kalastushallinto mielestäsi toimii? (kalastuskunta, -alue jne.)

Onko kalastuslupia mielestäsi riittävän hyvin saatavilla? Miten järjestelmää voitaisiin uudistaa?

Miten kalastus (veden käyttö yleensä) tulisi mielestänne järjestää omalla kalastusalueellanne? Kenen (millaisten vedenkäyttäjien) edut tulisi ensisijaisesti ottaa huomioon?

Kuinka paljon olisitte valmis maksamaan nykyisenlaisen kalastusmahdollisuuden arvon lisäksi vuodessa mahdollisuudesta kalastaa "paremmassa järjestyksessä"? Ts. minkä arvoisena pidätte muutosta?

Mitä mieltä olette kalastuksen aikarajoituksista? (esimerkiksi kuhan pyyntirajoitukset)

Aluerajoituksista? (kaavoitus, kalaveden jakaminen alueisiin eri kalastajaryhmien kesken, luonnonsuojelu)

Pyydysten käyttörajoituksista? Pyydysten rakennetta koskevista rajoituksista? Saaliskiintiöistä?

Yhteislupa-alueista? (esimerkiksi kalastusalueen tai läänin kattavat viehe-, verkko- jne. luvat)

Voitteko arvioida, kuinka paljon rahaa käytätte nykyisin vuodessa kalastukseen?